

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

POSTMODERN ve KÜRESEL TOPLUMDA EĞİTİM

Prof. Dr. Mahmut TEZCAN

ANI
Yayıncılık

Anı yayıncılık

POSTMODERN VE KÜRESEL TOPLUMDA EĞİTİM

Prof. Dr. Mahmut TEZCAN

Çoğaltma Yasağı

Bu kitabın basım, yayın, satış hakları

Anı Yayıncılık Reklam San. Tic. Ltd. Şti. aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da

Bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik ya da

Başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

ISBN : 975-6956- 71-2

Kapak Tasarımı : Zülfikar SAYIN

Yayın Yönetmeni : Pınar YILMAZ

ANI Yayıncılık

Menekşe 2. Sokak 19/8

Kızılay / ANKARA

Tel : 0 312 425 49 20

0 312 418 70 84

Faks : 0 312 419 24 23

[http : www.aniyayincilik.com.tr](http://www.aniyayincilik.com.tr)

[e-mail : aniyayincilik-w@tr.net](mailto:aniyayincilik-w@tr.net)

POSTMODERN VE KÜRESEL TOPLUMDA EĞİTİM

Prof. Dr. Mahmut TEZCAN

Ağustos, 2002

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	V
------------	---

1. 1. BÖLÜM

POSTMODERNİZM VE EĞİTİM	1
-------------------------------	---

GİRİŞ.....	1
------------	---

POSTMODERNİZM KAVRAMI.....	2
----------------------------	---

I. I. POSTMODERN ÇAĞDA EĞİTİM.....	4
------------------------------------	---

II. ALVİN TOFFLER'A GÖRE

POSTMODERNİZMDE EĞİTİM	5
------------------------------	---

A. A. Farklı Okullara Devam.....	6
----------------------------------	---

B. B. Eğitim Araçları.....	6
----------------------------	---

C. C. Açık Sınıflar.....	10
--------------------------	----

D. D. Öğretmen Grubu İle Öğretim.....	10
---------------------------------------	----

E. E. Projeler Yoluyla Öğretim.....	11
-------------------------------------	----

III. POSTMODERN EĞİTİMİN

TÜRKİYE'YE YANSIMASI.....	13
---------------------------	----

A. A. Örgün Eğitim Yönünden.....	14
----------------------------------	----

B. B. Kişilik Yönünden.....	14
-----------------------------	----

SONUÇ.....	16
------------	----

IV. POSTMODERNİZMİN DİĞER KURAMCILARININ

EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ.....	18
--------------------------------	----

A. A. Jean François Lyotard.....	18
----------------------------------	----

B. B Michel Foucault.....	20
---------------------------	----

C. C Jacques Derrida.....	24
---------------------------	----

V. POSTMODERN TOPLUMDA EĞİTİMİN

DİĞER GÖRÜNÜMLERİ.....	25
------------------------	----

A. A. İlerleme Düşüncesinin Sarsılması.....	25
---	----

B. B. Bilimin-Bilim Adamının Ussallığının Sarsılması.....	26
---	----

C. C. Yerelliğin Önemi.....	27
-----------------------------	----

D. D. Çoğulculuğun gerekliliği.....	29
-------------------------------------	----

E.	E.	İşe Yarar Bilgi.....	29
F.	F.	Yaşama Hazırlama.....	29
G.	G.	Bilgi Bankası Oluşturulmasının Gerekliliği.....	29
H.	H	Bağımsız Kişiliğin Gerçekleştirilmesi.....	30
I.	I.	Bilgisayarın Eğitime Katkıları.....	30
İ.	İ.	Evrenselliğin Reddi ve Kültürel Göreceliliğin Tanınması.....	31
J.	J.	Post-Modern Toplum ve Türkiye.....	32

2. 2. BÖLÜM

KÜRESELLEŞME VE YERELLİK

GİRİŞ	33
I. II. YERELLİK.....	34
II. III. KÜRESELLEŞME.....	34
(Küreselleşmenin Boyutları)	
II. II. İKİ AKIMIN KARŞILAŞTIRILMASI.....	37
SONUÇ.....	38

3. 3. BÖLÜM:

KÜRESELLEŞMENİN EĞİTİMSEL BOYUTU

A.	A	Tanım.....	42
B.	B	Öğrenci Değişimi.....	43
C.	C	Öğretim Üyesi Değişimi.....	46
D.	D	Avrupa Topluluğunun Rolü.....	46
E.	E	Ülkemizdeki Uygulamalar.....	48
F.	F	Programlar.....	48
G.	G.	Küreselleşmeye İlişkin Farklı Görüşler.....	50
a.	a.	Olumlu Görüş.....	50
b.	b	Olumsuz Görüş.....	51
H.	H.	Türk Eğitim Sisteminde Küreselleşme.....	53

SONUÇ.....	54
------------	----

KAYNAKLAR.....	56
----------------	----

ÖNSÖZ

Bu incelemede, birbirinin karşıtı olan “küreselleşme” ve “yerellik” gibi kavramlar, eğitim boyutu açısından ele alınmaktadır. Postmodern akım da yerelliğe önem vermektedir. Kuşkusuz bu özelliği ile küreselleşmeye karşıdır. Bu kavramlar bu gün güncel konular olarak bütün dünyada tartışılmaktadır. Fakat konunun eğitim boyutu yeterince ele alınmamaktadır. Eğitim açısından ne gibi konular gündeme gelmektedir? Ne gibi sorunlar yaşanacaktır? İşte bu incelememiz böyle bir gereksinimi karşılamaya yöneliktir.

Konunun Türkiye açısından durumu ise hemen hemen hiç ele alınmamıştır. Burada bu konuya kısaca da olsa girmek istedik.

Konu ile ilgili ilk inceleme niteliği taşıyan bu çalışmayı ileride daha da geliştirmeyi ümit ediyorum.

Ankara, Eylül 200

Prof.Dr.Mahmut Tezcan

BÖLÜM

POSTMODERNİZM VE EĞİTİM

GİRİŞ

İngiltere'deki sanayi devrimi, Fransa'daki siyasal devrim ve bilimsel ussallığın lâikleştirici etkisinin öncülük ettiği dönem olarak "Modernite" ve on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru toplumsal bilimlerde bir paradigma değişimini ifade eden "Modernizm" artık aşılmıştır. "Postmodernizm" denen yeni bir çağ bazı ülkelerde başlamıştır. Artık yaygın ideolojileri kıran modernizm ve modernite giderek köktenci bir yeniden yapılanmaya uğramaktadır.

Postmodernizm, kültürel açıdan yeni biçimsel özelliklere yeni bir toplumsal yaşam tipine ve yeni bir ekonomik düzene işaret eden bir dönemdir.

Sanayi sonrası toplumunu ifade eden ve bugün yeni bir uygarlığı, çağı temsil eden postmodernizm, geniş kapsamlı bir kavramdır. Mimarî, sanat, politika, ekonomi gibi çok geniş bir alanı kapsayan ve her birinde kendine özgü özellikler taşıyan postmodernizm, eğitim alanında da yenilikleri, yeni anlayışları beraberinde getirmektedir.

Bu bölümde, eğitimdeki yenilikleri ve yeni anlayışları ele alarak bunların gençliğe yansımaları ve Türkiye’de etkisine değineceğiz.

Postmodernizm Kavramı

Aslında kavram tam anlamıyla oturmuş olmamakla birlikte, yine de bazı belirgin özellikleri taşımaktadır. Postmodernizm, klâsik modernizm anlayışı dışında ki çağdaş bir yaşam geleneğini kurmak arayışı olarak tanımlanabilir. Sürekli bir arayışı ifade eden postmodernizmin bugün çok yinelenen görünümü, onun, emek üretim paradigmasından enformasyon paradigmasına geçişi ifade etmesidir. Konunun ilk kuramcısı, Amerikalı Daniel Bell, kavramı, “Sanayi Sonrası Toplum” olarak niteler. Fransız Alain Touraine de aynı görüştedir. Bell’e göre postmodernizm, şu özelliklere sahiptir: El işinin azalışı, beyaz yakalı işlerin hızla artışı, hizmet sanayi mesleksel gruplar, yüksek eğitime, araştırma ve kalkınmaya büyük giderlerin yapılması.

Postmodernizm, anti endüstriyeldir, çok daha teknolojiktir, elektronik makinelere sahip, bilginin temel alındığı, bilgi girdilerine dayalı yeni bir yaşam biçimini ifade etmektedir. Yukarıda belirtilen düşünürler, “Bilgi Toplumu” kavramını merkezî konu olarak ele almışlardır. A.B.D., Avrupa, Japonya gibi ülkelerin bu çağı yaşadığı belirtilir.

Bilgi Toplumu’nun Temel Özellikleri

a) Hizmet Sektörünün Gelişmesi

D.Bell, bu toplumun ilk özelliğini, malların üretiminden hizmetlere yöneliş, olarak belirtir. Eğitim, sağlık, sosyal hizmetler gibi insanî hizmetler ile bilgisayar, sistem analizi ile bilimsel araştırma ve geliştirme gibi meslekî hizmetler alanında yoğunlaşan bir yapı ile karşılaşmaktayız.(1)

(1) Bozkurt, Veysel: Enformasyon Toplumu ve Türkiye, s. 36.

b) Yeni Sınıflar

Bilgi toplumunda, tarım, sanayi, hizmetler gibi üç sektörün yanında bir dördüncü sektör olarak bilgi işçilerinin oluşturduğu enformasyon sektörü giderek artan bir öneme sahip olacaktır. Drucker'ın "bilgi işçisi" dediği bu yeni sınıf, gücü ellerinde bulunduracaktır. Bunlar bilgiyi verimli kullanma ve tahsis etmeyi bilenler olacaktır. Üretim olanakları da, üretim araçları da onların elinde bulunacaktır. Gouldner, değişimin öncülüğünü teknik entelijansiya ve entelektüellerden oluşacak bu yeni sınıf yapacaktır diyor. Bilgisayar programları, öğretmenler, yöneticiler, sekreterler, muhasebeciler, bankerler ve teknik adamlardan oluşan bu profesyonel yeni sınıf, ABD' de bilgi üretmektedir.⁽²⁾

c) Bilgininin rolünün artması

Yeni toplum, bilgi etrafında örgütlenmektedir. Bu toplumda bilgi, toplumun temel eksenidir.

d) Enformasyon teknolojisi

Yeni malların üretiminde ve hizmetlerin yerine getirilmesinde yeni olanaklar sağlamaktadır. Bugün pek çok insan cep makinesi, elektronik saat, kişisel bilgisayar, video, müzik seti ve radyoya sahiptir. Ayrıca, tele bankacılık, tele alış veriş, tele posta, tele araştırma, tele konferans gibi yöntemlerin bu toplumlarda yaygınlaştığı görülmektedir.⁽³⁾

Teknoloji, ayrıca, verimlilik üzerindeki etkisiyle yaşamımızı değiştirmektedir. Böylece ürünler düşük fiyattan üretilip, tüketiciye düşük fiyatla satılmaktadır.

Diğer Özellikler

e) Sanayi toplumunun değerler sistemi değişmekte, yeni değerler yükselmektedir. Örneğin karşılıklı danışma, unisex, özgürlük, bireysellik, gerçek, güzellik, bunlardan birkaçıdır.

⁽²⁾ Bozkurt, Veysel: A.g.e., s. 37.

⁽³⁾ Bzkurt, V.; A.g.e., s. 40.

Ayrıca sanayi toplumlarındaki işçi hareketlerinin ve grevlerin yerini, enformasyon toplumlarında sivil vatandaş hareketleri alacaktır.

I. POSTMODERN ÇAĞDA EĞİTİM

Postmodern çağdaki eğitim, bir önceki dönem olan sanayi toplumundan oldukça farklıdır. Örneğin sanayi toplumunda çocuklar, kendilerine gösterilen yerlerde oturmuş, sert adımlarla yürümeyi öğrenmiş, ders saatleri zillerle başlayıp bitmiştir. Bireycilikten uzak, sert ve katı gruplandırma sistemleri notlarla değerlendirme, öğretmenin otoriter tutumu sanayi dönemi eğitiminde en belirgin özelliklerdi. Kuşkusuz bunların ağırlığı, toplum tiplerine göre değişiyordu. Nitekim, gelişmekte olan, modernleşen ülkelerde bu özellikler çok belirgindi.

Gençler, yukarıda belirttiğimiz, sistem içinde yoğrularak, yetişkinlerin toplumuna uygun biçimde yetiştirilmiş ve ileriki yaşamlarında toplum içinde yapılaşmış, iş alanlarında ve okul niteliğindeki iş kurumlarında yer alarak bu rollerini benimsemişlerdir.

Eğitimdeki yenilikler, kuşkusuz gençliği doğuran etkiler. Bu yenilikler, sanayi dönemindeki eğitimin özellikleri aşan niteliktedir ve bunlar eğitim alternatifleri olarak ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz bu alternatif eğitim örnekleri çok çeşitlilik göstermektedir. Biz burada bazılarını değinmek istiyoruz.

Sanayi sonrası çağda makineler tek düze işleri yaparken, insanlar da bilgi, zekâ ve yaratıcılıklarını kullanabilecekleri işlerle uğraşacaklardır. Artış çalışan kimseler, yaptıkları işlere eleştirel bir bakış açısı getirecek, en güç koşullarda yolunu çizebilecek, sürekli değişen bir çevrede yeni ilişkiler kurabilecek ve geleceği bütün incelikleriyle kavrayabilecek kişilerdir. Bu nedenlerle gençlerin eğitiminde, onlara gelecekle ilgili her çeşit olasılıklar ve görünürdeki değişiklikler öğretilmelidir.

II. ALVIN TOFFLER'A GÖRE POSTMODERNİZMDE EĞİTİM

A. Toffler, bugün, okulların ileriye değil de geriye dönük bir sistemin savunuculuğunu yaptığından yakınmaktadır. Sanayi toplumlarında bile okullar gelecekteki amaç ve yöntemleri araştırmamaktadırlar. Toffler'a göre değişim hızı arttıkça, gelecekteki olayların yapısını anlayabilmek için daha çok özen gösterilmesi gerekecektir. Toffler şöyle diyor: "Artık sokaktaki adam için, geçmişi anlamak yeterli değildir. Onun için şimdikiyi anlamak da yeterli değildir; çünkü şimdi, içinde bulunduğumuz çevre, kısa bir süre sonra yitip gidebilir. Sokaktaki adam, değişimin yönünü ve hızını kestirmek zorundadır. Geleceğe dönük yinelenen, uzun süreli varsayımlar oluşturmayı öğrenmelidir. Kuşkusuz aynı zorluk, onun öğretmenleri için de söz konusudur. Öyleyse üstün sanayie özgü eğitimi yaratmak için, geleceğin birbirini izleyen değişik görüntülerini üretmeliyiz. İşlerle, mesleklerle, iş eğitimiyle, aile biçimleriyle, insan ilişkileriyle ilgili varsayımları ortaya koymalıyız".⁽⁴⁾

"Geleceğin okullarında çocuk, çok değişik deneyler içinde bulunacaktır. Birçok öğretmenli ve tek öğrencili sınıflar, birçok öğretmen ve bir öğrenci topluluğundan oluşan sınıflar olacaktır. Öğrenciler geçici görev toplulukları proje grupları olarak çalışacaklardır. Öğrenciler sürekli grup değiştirecek, zaman zaman bir başına çalışacaklardır. Tüm bunlardan amaç, çocuğu geleceğin kalıcı olmayan organizasyonlarına hazırlamaktır".⁽⁵⁾

"Çocuklara şimdiki oranla daha geniş seçme olanakları sunulmalıdır. Uzun süreli bağlanmalara girmeden önce çeşitli, kısa süreli (Belki de iki, üç haftalık) kursları deneyerek seçme yapma olanakları sağlanmalıdır. Her okul gelecekteki gereksinimlere dönük, seçime dayalı bir dizi konu sunmalıdır."

⁽⁴⁾ Toffler, Alvin; Şok, s. 338.

⁽⁵⁾ Toffler, Alvin; A.g.e., s. 343.

Toffler, gelecekteki önemi artacak olan denizaltı ve uzay yaşamına öğrencileri hazırlamanın gerekliliğine değinmektedir. Deniz altındaki yerleşme bölgelerindeki yaşam için öğrenciyi deniz altılara bindirmeli, onlara dalmasını öğretmeli, denizin altındaki yapım maddelerini göstermeliyiz. Deniz altındaki tehlikeler ve olanaklar öğretilmelidir. Tüm bunları yalnızca üst düzeydeki öğrencilere değil, ilk okuldaki, ana okulundaki çocuklara bile göstermeliyiz.

Ayrıca uzay görkemi de öğrencilere gösterilmelidir. "Onları astronotların yanına ya da yakınına getirerek, gezegenlerin oluşturdukları ortamı öğreterek, gençlerin otomobile gösterdikleri ilgiyi uzay teknolojisine kaydırarak bu sorunu çözebiliriz" demektedir.

Toffler'a göre postmodern toplumlarında yaşayacak insanların şu üç alanda yeni becerilere gereksinim duyacaktır belirtilmektedir. Öğrenme, ilişki kurma ve seçme.⁽⁶⁾

a) *Öğrenme*: "Yarının okulları, yalnızca bilgi vermekle kalmamalı, onu kullanma yollarını da öğretmelidirler. Öğrenci, eski düşünceleri atmasını ve yerine yenilerini nasıl ve ne zaman koyacağını da öğrenmelidir. Kısaca, nasıl öğrenilmesi gerektiğini öğrenmelidir.... Yarının cahili okumasını yazmasını bilmeyen değil, nasıl öğrenmesi gerektiğini öğrenmeyen kişi olacaktır".

b) *ilişki kurma*: Yaşamın çabukluğu hızla artınca, gerekli insan ilişkilerinin kurulması ve sürdürülmesi giderek zorlaşacaktır. İnsanların birbirleriyle iletişim kurmaları zorlaşmaktadır. Örnek olarak Toffler, Batıda birçok kişinin cinsel ilişkiyi bir kişiyi tanımak için en kısa yol olarak gördüklerini belirterek, cinsel ilişkiyi uzun bir ilişki kurma

⁽⁶⁾ Toffler, Alvin; A.g.e., s. 347.

sürecinin ardından gelen bir olgu olarak değil de, insanların birbirlerini daha derinden anlayabilmeleri için kestirme bir yol olarak değerlendirdiklerine değiniyor.

Toffler, şöyle devam ediyor: "Dostluğu hızlandırma istekleri onların, "Duyarlık eğitimi" T gruplaşması" "Mikro laboratuvarlar", "Dokuma duygusu" gibi psikolojik tekniklere ya da oyunlara ilgi duyduklarını açıklamaktadır. Gerçekte tüm topluluk dinamiğine ilgi gösteriyorlar. Onların komün yaşamına duydukları istek de yalnızlığın, başkalarıyla ilişki kuramamanın belirtileridir.

c) *Seçme*: Toffler, üstün sanayileşme ortamında kişinin karşılaştığı karar verme durumlarının sayısı ve karmaşıklığı arttığı için eğitimin aşırı seçme sorununa doğrudan yönelmesi gereğine değinmektedir. Bu konuda şöyle diyor. "Uyum yapma, birbiri ardından yapılan seçmelerle ilişkilidir. Çok sayıda seçmeyle karşılaşan birey, değerlerine en yaklaşık olanını seçer. Aşırı seçme derinleştikçe, kendi değerlerini açıkça kavrayamamış olan birey, çıkmaza girer. Değerler sorunu önem kazandıkça, şimdiki okullarımız onlara ilgi göstermekten kaçınmaktadırlar... Üstün sanayi özgü eğitim, öğrencinin üzerine katı değerler getirmeye kalkışmamalıdır. Ancak öğrenciye sahip olduğu değerleri açıklamada, tanımlamada yardımcı olacak resmî ve resmî olmayan eylemleri sistematik biçimde düzenlemelidir. Gençlere kendi değer sistemlerindeki çalışmaları tanıma ve açığa çıkarma yeteneğini kazandırmadıkça, okullarımız sanayi adamları üretme işini sürdüreceklidir.

Görüldüğü gibi, Toffler, postmodernizmde eğitimin çeşitli yönlerini açıklamıştır. Şimdi, konuyu daha sistematik olarak yeniden ele alalım.

Postmodernizmde, "Eğitim" konusundaki bütün temel düşüncelerimizin bir kere daha elden geçmesi gerekmektedir.

Bilgi toplumunda gerçek sermaye ve zenginlik yaratan başlıca kaynak, bilgidir. Bilgiye dayalı bir ekonomi de, eğitim performansı ve sorumluluğu açısından okullardan yeni istemlerde bulunmaktadır. Bu durumda, üç nokta önem kazanır.

Yâni, postmodernizmde eğitimin niteliği ve gençliğin eğitimi üç noktadan ele alınabilir:⁽⁷⁾

1. Eğitimli insan kavramına verilen yeni anlam,
2. Öğretim Yöntemleri,
3. Ders Programları.

Bu kavramlar yeniden ele alınarak onların nitelikleri, anlamları yeni bir biçime kavuşmuştur.

İlk olarak, "Eğitimli insan", "Eğitimli genç" kavramı, yeniden oluşturulmaktadır. İkinci husus, Öğrenme ve Öğretme biçimlerimiz değişmektedir. (Öğrenme sürecine ilişkin yeni kuramsal anlayış ve teknoloji sonucu). Üçüncü nokta ise, okullardaki pek çok geleneksel ders programlarının eskimesidir. Bunların değiştirilmesidir. Şimdi, bu noktaları ayrı ayrı ele alalım.

- 1- Eğitimli insan, yâni okuryazar kişi kavramı değişmiştir. O, artık, okuma yazma ve aritmetik bilen kişi olmayıp, temel bilgisayar becerilerini bilen kişidir. Bu yeni tür okuryazarlık, yeni kitle iletişim araçlarıyla gerçekleşecektir. TV ve video, okulda edinilen bilgi kadar enformasyon sağlayan kaynaklardır. Hatta bunların okuldan daha fazla bilgi sağlayan kaynaklar oldukları da ileri sürülmektedir. Kuşkusuz bu araçlar, amaçlı öğrenme, düzenlenme ve sistem açısından okul yoluyla kişinin yararlanacağı duruma getirilmelidirler.

⁽⁷⁾ Drucker, F.Peter; Yeni Gerçekler, s. 237.

Eğitilmiş insan kavramındaki değişikliğe, tarım döneminin (1. Dalga) insanı bile bazı antropologlarca örnek gösterilebiliyor. Antropolog Edmund Leach, okumanın, yazmadan daha kolay ve daha yararlı olduğunu ve herkesin yazma öğrenmesinin şart olmadığını iddia etmiştir. Mc. Luhan, 1. Dalga toplumlarındakine benzeyen sözlü kültüre dönölmesinden söz ediyor. Tarım araçlarının içine yerleştirebilecek düğme büyüklüğündeki teypler, kasetler, okuma yazma bilmeyen köylülere sözle neler yapılabileceğini öğretebilir.

- 2- Öğretim yöntemleri, postmodernizmde yeni bir anlayışı getirmiştir. Özellikle, okul, gençlerin gereksinim duyacakları temel becerileri vermelidir. Öğrenciler iş görecektür duruma gelmelidirler. Özellikle öğrencilerin güçlü yönleri üzerinde durulacak yeni öğretme teknolojisi ortaya çıkacaktır. Yani yeteneğe göre öğretimin yapılması gerekecektir.

A) Farklı Okullara Devam

Öğrenen kişinin, herkes için tek bir öğrenme ve öğretme pedagojisi olan tek bir okulla sınırlı kalması artık söz konusu değildir. Öğrenen kişi, çeşitli ulaşım araçları ile yakın çevredeki, her biri farklı öğrenme çevresi sunan okullar arasında seçim yapabilir. Öğretmen, kişisel öğrenme profiline en uygun olan okula öğrenciyi yönlendirir.

B) Eğitim Araçları

Bilgisayar, TV, Video kasetleri, eğitimin yüksek teknolojisi olmuşlardır. Bilgisayar, kitaba oranla çok daha kullanışlıdır. Her zaman öğrenen kişinin egemenliği altındadır. Çeşitliliğe izin vermektedir. Okullar, giderek büyük oranda bilgisayar, TV, film, video ve ses bantları kullanmaya itileceklerdir. Öğretmenlerin rolü, daha çok, yardım etmek, yol göstermek, örnek olmak, cesaretlendirmek olacaktır. Bu husus, eğitimde

ilerlemeci akımın (Progressivizmin) Postmodern çağda da sürdürülmesidir. Sanayi çağında yeterince uygulanamayan bu akım, postmodernizmde daha çok uygulanacak ve önem kazanacaktır.

C) Açık Sınıflar

Bir yenilik de, açık sınıflar uygulamasıdır. Öğrencinin rolü bilgi edinmektir. Açık sınıfta çok çeşitli öğrenim malzemeleri vardır. Ağırlık, ölçme, müzik, resim araçları, yazma materyalleri, fen deneyimleri, rahat okuma salonları v.s. dendir. Bunlarla genç kolayca öğrenir. Burada genç bir çok ilgi araçları bulur ve kolay öğrenir. Öğrenmenin rolü burada rehber olarak etken rol oynamaktadır. Düzenleyicidir, araçları yorumlar önemli hedefleri gösterir. Özellikle okuma, yazma ve aritmetikte. Zengin sınıf çevresi ile öğretmen, öğrenciye daha mantıksal öğrenim sağlar. Bunun geleneksel okuldan üstünlükleri olduğu iddia ediliyor. Ayrıca, öğrenciler için eğlenceli olmaktadır. Öğrenci ilgi duyduğu şeyleri yapar. Farklı derecelerdeki öğrenciler kolaylıkla etkileşime girer. Ağırlık, yarışmacı test ve derecelerden çok, bireysel gelişmenin ayarlanmasıdır. Yani, öğrencinin kendi hedeflerini içeren bireysel öğretim egemen olacaktır.

D) Öğretmen Kümesi ile Öğretim

Bazı öğretmenler ne kadar sayıda öğrenci olursa olsun, gerçekten çok beceri sahibidirler. Bazıları ise, küçük gruplarda en iyi performans gösterirler. Bazıları konferans şeklinde çok sayıda öğrenciye hiç etkileşimde bulunmadan ders verebilirler. Bunlar kişiliğe bağlı gerçekliklerdir. Bir grup öğretmen, icabında bir kişiye ders verecektir. Bazı öğretmenler yaşlıdır, oyun gruplarında deneyimlidirler. Bazıları çok yenidirler. Bazıları iyi örgütlerler, bazıları bunu beceremezler. Öğretmenler, yetenek ve becerilerine göre öğretimde görevlendirilirler. Böylece, deneyimleri, yetenekleri, ilgileri farklı öğretmenler, bir öğretim durumunda en yararlı olacak biçimde öğretimde bulunurlar.

Böylece gencin başarısı artmış olur. Bu durumda öğrenciler bireysel gereksinimlerine uygun olarak eğitilirler. Öğretmenler de çok doyurucu mesleksel doyum sağlarlar. Bulunulan koşullara göre öğretmenlerin becerilerinden yararlanır.

E) Projeler Yoluyla Öğretim

Postmodernizmde alternatif okulların temel çalışma biçimi, projelerdir. Projeler yoluyla öğrenmenin özelliği, bir konuya doğal bağlamı içinde, topluca öğrenmeyi sağlamasıdır. Bu yoldan yeni bilgi türleri, yeni ilgi alanlarına önem verilir. Her şeyin yazılı kaynaklardan, sınıflarda ders yoluyla öğrenilmesi gerekmez. Alternatif okulların hiçbir bürokratik yasağa yer vermedikleri görülür. Ayrıca, öğretmen ile öğrencilerin karşılıklı cephe almalarını gerektiren kürsü sıra düzenlemesi kalkmaktadır. Okulun mimarî tasarımında da tek tip sınıflar yerine, çeşitli araçlarla kullanılabilecek değişik büyüklükteki bölmeler temel alınmaktadır. Yâni, sınıfların çok amaçlı kullanımı sağlanır.

Müfredat Programları'nda postmodernizmde yeni bir anlayış söz konusudur. Özellikle modernist aşamadaki müfredat programları eskimiştir. Bunlar yeni toplum koşullarına göre yeniden gözden geçirilecek ve yeniden oluşturulacaktır. Kitle eğitiminden kişiselleşmiş öğretime, tek öğretimden çoğulcu öğretime, katı programlardan esnek programlara, öğretmenin program başlatma ve yöneltmesinden, öğrencinin başlatmasına ve grup plânlamasına, bağımsız içerikten, bağlantılı içeriğe geçiş sağlanmıştır.

Bütün üyeler, bilgi toplumunun gereği olarak, öğrenmeyi öğrenirler. Çünkü bilgi hızla değişmektedir. Bu yüzden bilgi tazeleme yoluna gitmelidirler. Bu husus, hizmet içi eğitimin önemini arttırmaktadır. Mühendis, doktor, hukukçu ve öğretmen, yönetici, jeolog, muhasebeci, bilim adamı, eskimiş duruma düşmemek için bilgilerini tekrar tekrar tazelemek

zorundadırlar. Bilgi toplumu, öğrenmenin sürekli olduğu ve insanların ikinci meslekler edindiği toplumdur.

Öğrenciler, geleneksel sistemde, belli bir okul için gerekli öğrenim süresini tamamlayınca eğitimleri biter. Bilgi toplumunda hiçbir zaman bitmiş eğitim yoktur. Bilgi toplumunda, özellikle ileri düzeyde eğitim görmüş kişiler, sürekli olarak okula geri gelirler.⁽⁸⁾ Sürekli eğitim, bilgi toplumunun bir özelliğidir. Böylece toplumda büyüme sanayii ortaya çıkar. Ayrıca, bilgi toplumunda, uzmanlaşmış insanlardan çok, her konuda genel bilgi sahibi, çok yönlü ve çevreye kolayca uyum sağlayabilen insanlar yetişecektir.

Ezber yanıtlar yerine sorun farkına varmaya geçilmiştir. Ayrıca, ders kitapları ağırlıklı programdan, ders kitaplarına ek araçlar kullanımına geçilmiştir.

Bilgi toplumunda, eğitimin yapıldığı yer, sadece "Okul" değildir. İşveren durumundaki her kurumda öğretim yapılır.⁽⁹⁾ Japonya'da devlet kurumları ve ticarî işletmeler, bu hususu uygulamaktadırlar. Özellikle A.B.D.'de bu kurumlar Üniversiteler ve diğer okullar kadar para harcamaktadırlar. Avrupa'daki uluslararası şirketler de özellikle yöneticilerin sürekli eğitimini üzerlerine almaktadırlar. Hatta Ivan Illich, okulsuzluğu savunan bir görüş getirmiştir. Fakat onun görüşü radikal görülmüş ve eleştirilmiştir.

Bilgi toplumunda sadece beceri öğretimi yer almamaktadır. Aynı zamanda erdem aşılacak da söz konusudur. Beşerî nitelikli kapsamlı bir eğitimidir bu. Bugün A.B.D.'de gençlerin böyle bir eğitimden geçmedikleri yakınıma konusu olmaktadır. Beşerî bilimlerin orada gerilediğinden söz edilmektedir. Bunları sahip olmaları gereken niteliğe yeniden kavuşturmak çabası gündeme gelmiştir. Aksi takdirde, öğrenim görmüş bir barbarlar toplumu oluşturma

⁽⁸⁾ Ducker, F.Peter; Kapitalist Ötesi Toplum, s.271, 285

⁽⁹⁾ Ducker, F.Peter; A.g.e., s. 287.

tehlikesi vardır. A.B.D. başkanının son zamanlarda kendi gençliğini sadece seksle uğraşmaları ve tembellikle suçlamasını, Almanya'daki ırkçı akımların güçlenmesi gibi örnekleri hatırlamak bu konuda fikir vericidir.

Postmodernist eğitimin sınıfta sağlanması şart değil. Bugün eğitimin, emekle, siyasal mücadele ile topluma hizmetle, oyunla birleştirilmek zorunluluğu vardır.

Yeni okullar, çevreye tamamen açık olacaktır. Yani okul, çevrenin, topluluğun merkezidir. Bütün gün açık olup, sadece gençlere değil yetişkinlere de hizmet sağlarlar. Bu hizmetler, mesleksel olabildiği gibi, serbest zamanların değerlendirilmesi (sportif olanaklar, yüzme havuzları, kitaplıklar v.s.) ne yönelik de olabilir.

Okullarda yaş ayırımından, yaş gruplamasının ortadan kaldırılmasına dönüşülmüştür.

III. POST-MODERN EĞİTİMİN TÜRKİYE'YE YANSIMASI

Kuşkusuz ülkemiz bu aşamada değildir. Sanayileşme aşaması (2. Dalga)'na da daha tam geçemedik. Fakat postmodern çağ ülkemizi de belirli ölçüde etkilemektedir. O çağın özelliklerinin resmî çevrelerce de benimsendiği, geçen hükümetler döneminde belli olmuştur.

Bilgi toplumu kavramı geçen yıllarda çok kullanılır olmuştur. Bizim bu konudaki eksikliklerimiz iki aşamalı olarak düşünülebilir.

1. Sanayi döneminden kalan eksikliklerin tamamlanması
 2. Postmodern çağa hazırlanma.
-
1. İlk aşamada, sanayi döneminin eksikliklerini tamamlamak zorundayız. Nedir bunlar?

A. Örgün Eğitim Yönünden

- a) Eğitimimiz ezberci sisteme dayalıdır.
- b) Öğretmen-Öğrenci arasında iletişim kopukluğu var.
- c) Öğretmenlere yeterli eğitim verilemiyor.
- d) Gençler özel kurslara giderek okulun eksikliğini tamamlıyor.
- e) Hatalı ders programları ve aksaklıkları var. Yüklü programlar, gereksiz konular ve ülkemiz ağırlıklı olmayan bir program.
- f) Aşırı disiplin ve baskı sonucu okuldan soğuma.
- g) Kalabalık ve araç-gerecsiz sınıflar.
- h) Eğitimde fırsat eşitliği sağlanamamıştır.
- i) Okul sayısının artan nüfusa paralel olarak yetersizliği.
- j) Mesleksi ve teknik eğitimin yetersizliği.
- k) Bilime ve araştırmaya önem vermede yetersiziz. Aile, okul ve meslek ortamında gençlerimizin bilimsel merak, yeteneğini geliştirmemiz şarttır.

B. Kişilik Yönünden

Çocuk büyüdükçe sınırlamalar, yapılandırmalar yavaş yavaş kaldırılmalıdır. Genç, kendi dünyasını kendisi yaratması için olanak sağlanmalıdır. Kendi ile ilgili kararlar almakta özgür olmalı ve bu kararları uygulamada özgür olması gerekli. Bu da, bağımsızlık, sorumluluk eğitimi ile gerçekleşir. Bu konuda yetersiz kalmaktayız.

Demokratik bir toplumda, demokratik bir kişilik yapısına sahip kişiler yetişmelidir. Otoriterlik, hâlâ toplumumuzda egemen.

Genci, kendi haklarına sahip,
Kendi sorumluluğunu bilen,
Katılım olarak yetiştiremiyoruz. Karar verme mekanizmasına katılan gençler olarak yetiştirmeliyiz. Hem kendi, hem de toplumu ilgilendiren konularda karar verebilme yeteneğini geliştirmiş olmalıdır genç.

Grup içinde işbirliği ve çalışmayı öğrenmiş olmalıdır. Bu konuda da yetersiziz.

Demokrasiyi bilen ve çevresiyle demokratça ilişkiler kurabilen genç kuşaklar yetiştirmeliyiz.

Bağımsızlık, özerklik, kendine güven, yaratıcılık temeline dayalı bir genç kuşak yetiştiremiyoruz.

Bu özellikleri, ana babalar, öğretmenler olarak da benimsemeliyiz., Bu kişilik özellikleri ile yukarda belirttiğimiz okula ilişkin eksikliklerin giderilmesi, ülkemiz için birinci aşama olmalıdır. Bunlar, post-modern toplum olabilmek için gerekli koşullardır.

2. İkinci aşama ise, postmodern topluma hazırlanmadır. Bu da o toplumun koşullarının yaratılması ve doğrudan o topluma yönelik gençlerin hazırlanması biçiminde olacaktır.

Postmodernizme hazırlanma açısından ülkemizde önemli gördüğümüz gelişmeler şunlardır:⁽¹⁰⁾

- a) Kentleşme hareketinin hızlanması. Sanayileşmeye paralel olarak hızlı bir kentleşme süreci yaşıyoruz. Bununla birlikte hizmet sektörünün geliştiğini görüyoruz.
- b) Demokratikleşme hareketinin benimsenmesi ve hızlanması da olumlu gelişmeler arasındadır. Bu husus, sadece yönetim alanında değil, aynı zamanda bir yaşam biçimi olmalıdır.
- c) Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşması da hızlı biçimde gelişiyor.
- d) Kadın özgürlüğü hareketi olumlu gelişmeler kaydediyor.
- e) Tüketim toplumu olma özelliğimiz yaygınlaşmaktadır.

⁽¹⁰⁾ Kongar, Emre: 21. Yüzyılda Dünya, Türkiye ve Kamuoyu

Esasen tüketime meraklı bir kişilik özelliğimiz var.

- f) İnsan haklarına önem verme. İnsana verilen değerin artmakta oluşunu görüyoruz.
- g) Yüksek öğretimin yaygınlaştırılması çabaları sürmektedir.

Kuşkusuz bu olumlu gelişmelerle desteklenmiş yeni ve özel politikalar, plan, program, malî kaynak ve yeni örgütlenmeleri gerektirecektir. Ulu önder Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine çıkmak ve onu aşmak amacı, ülkemiz gençlerinin en büyük isteğidir. İşte postmodern çağa yönelik bir gençlik olmak için gençlerimizin sabırsızlanması, onlarda bu bilincin yerleştiğinin en büyük kanıtıdır.

Bilgi Toplumu ve Türkiye

Bilgi toplumlarının oldukça gerisinde olduğumuz bir gerçektir. Bunun kanıtlarından bazıları şöyle özetlenebilir:

Bunlar, engelleri oluşturmaktadır.

Türkiye OECD ülkeleri arasında okullaşma oranı en düşük ülkedir.

- %12'lik yüksek öğretimdeki okullaşma oranıyla adı geçen ülkeler arasında en geri sıralarda yer almaktayız.
- Eğitimde nicelik ve nitelik yönünden Türkiye bilgi toplumunun gerisindedir.
- Bugün hâlâ eğitim sistemimizin düşünmeyi değil, söyleneni yerine getirmeyi öğreten tek düze insanlar yetiştirdiği biçimindedir.
- Sistem, herkesi eşit ve ayrı olarak görmek istemekte ve buna göre yapılanmaktadır. Yarışmayı değil, standartlaşmayı teşvik etmektedir. Bu husus, bilgi toplumunun hızlı değişim kuralına uymamaktadır. Standartlaşma, yaratıcılığı engellemektedir.
- Bilim adamı kadrosu yetersizdir.

- Ar-Ge'ye ayrılan kaynaklar yeterli değildir.
- Türkiye'de mevcut merkeziyetçi, bürokratik yapı, rekabetten uzaktır ve eskimiştir. Hızlı karar süreci gerçekleşmemektedir.
- Bilgi üretecek çok iyi yetişmiş insan gücü yetersizdir.

SONUÇ

Post-modern topluma ilişkin görüşlerin bir kısmı, "Sanayi Sonrası Ütopyalar" biçimindedir.⁽¹¹⁾ Bir kısmı da uygulamaya geçmiştir. Bu gün bu toplum biçimine de çeşitli eleştiriler ileri sürülmektedir. Örneğin:

- a) Sorun, eğitim kurumlarını kimin işleteceği, kimin plânlayacağı, eğitim giderini kimin karşılayacağı ve öğrencilerin ne öğreneceği konusunda bir anlaşma bulunmaması etrafında toplanmaktadır.⁽¹²⁾ (Jones ve Stonier gibi düşünürler, eğitimin kamu tarafından finanse edilmesini öngörüyorlar).
- b) Stonier ve Toffler, anne ve babaların evde eğitim sağlamalarını, okulların geleneksel mesleksel eğitimini azaltmalarını ister, Stonier, çocukların 10 yaşına kadar kendi evlerinde ya da komşularının evinde eğitilmelerini önerir.⁽¹³⁾ Toffler, yaşlıların da bu eğitime katılmalarını, böylece, çocukların büyükanne, ya da büyükbabalarıyla kültürel ilişkiye girmelerinin sağlanmasını ögütlemektedir.

Eğer çocuklar, ilk eğitim yıllarını okul yerine evde geçirirlerse, öğretmenlik mesleğinde kitlesel bir işsizlik yaratılır.

⁽¹¹⁾ Frankel, Boris: Sanayi Sonrası Ütopyalar.

⁽¹²⁾ Frankel, Boris: A.g.e., s. 190.

⁽¹³⁾ Frankel, Boris: A.g.e., s. 190.

- a) İşçi sınıfından anne ve babaların çoğu, eğitim ve malî güç açısından ayrıca mevcut işlerinin yanı sıra çocuklarının eğitime bütün zamanlarını ayırmaya duygusal olarak da hazır değildirler.
- b) Eğitilmiş bu gençler için yeni işler nerede? Onlar için işsizlik söz konusu olmayacak mı?

Kuşkusuz eleştirilerin haklı olduğu yönler var. Fakat postmodern çağ, yukarıda da değinildiği gibi, henüz bir arayış içindedir. Tüm kurumları ve özellikleriyle oturmuş, yerleşmiş değildir. İşte bir çok ülke, şimdi bu çaba içerisinde. Bu dönemin işleyiş koşullarını hazırlamaktadırlar.

Yarının gençleri için barış, özgürlük, demokrasi ve eğitim dörtlüsünün, ulusal ve uluslar arası düzeyde postmodern çağda en geçerli değerler olarak yer almasını diliyorum.

IV. POSTMODERNİZMİN DİĞER KURAMCILARININ EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

A. JEAN-FRANÇOIS LYOTARD

1924 doğumlu Fransız düşünür Lyotard, 1979 yılında yazdığı "Postmodern Durum" (Postmodern Condition) adlı eseriyle postmodernizmi sosyolojinin bir konusu haline getirmiştir. İleri kapitalist toplumlarda yaşayan insanların 1960'lı yıllardan itibaren postmodern bir dünyada yaşadıklarını ilân etmiştir. Burada genel bir 'toplumsal durum'a dikkati çekmiştir. Yâni, geçmiş iki yüzyıldaki bilimsel etkinliklerin meşrulaştırdığı iki büyük mit ya da 'üst anlatı'ya duyulan inancın geçerliğini yitirdiğinin farkına varıldığı bir durum.⁽¹⁴⁾ Bu mitler "Özgürleşme" ve "Doğruluk"tur. 20.yüzyılın büyük suçlarında tüm bilimler suç ortaklığı yaptığı için, özgürleşme miti, inandırıncılığını kaybetmiştir. İkinci mit (doğruluk)'e olan inanç da Paul

⁽¹⁴⁾ Marshall, Gordon: Sosyoloji Sözlüğü, s. 593.

Feyerabend, Thomas Kuhn gibi bilim adamlarının şüpheci düşünceleri ile sarsılmıştır. Lyotard'a göre, üst anlatılara inanmama yaygınlaşmış, onların hem eylemlerinin değeri olmadığı, hem de önermelerinin doğru olmadığı anlaşılmıştır. Sadece, dil oyunları gözlenmiştir.

Burada, onun eğitim açısından ne gibi yenilikler üzerinde durduğuna değinilecektir. Yakın gelecekte bilgi, artık gençlere bir bütün bir blok olarak (en bloc) bir kez ve bütün zamanlar için değil, yetişkinlerin mesleki eğitimlerinin ve süregelen talim ve terbiyelerinin bir bölümü olarak kartlama, listeleme (a la carte) servisi yoluyla sunulacaktır. Amaç, bunların becerilerini ve yükselme şanslarını artırmaktır.⁽¹⁵⁾

Öğrenme, bilgisayar diline dönüştürülebilecek, geleneksel öğretmenin yerine hafıza bankaları geçebilecektir. Böylece öğretim, geleneksel hafıza bankalarına bağlı makinelere emanet edilecek ve bilgisayarlı veri bankaları öğrencilerin hizmetine sunulabilecektir.⁽¹⁶⁾

Bilgi, genel olarak araştırma kavramı ile tanımlanan bir süreç içinde üretilmektedir. Bu bilgi, daha sonra, eğitim ve iletişim aracılığı ile yeniden üretilmektedir.

Ona göre, bilim adamları, aydınlar ya da üniversite kurumu, toplum içinde ayrıcalıklı bir konum işgal etmektedirler. Üniversite, toplumun gereksinimlerini karşılayıcı becerilerle toplumsal sistemi desteklemeye devam edecektir.⁽¹⁷⁾

Dönüşümler ile, temel olarak, 1950'li yıllardan itibaren yeni teknolojilerin etkilerine gönderme yapar. Onların bilginin iki işlevi üzerindeki etkileri üzerinde durur. Bu iki işlev, araştırma ve öğretimin aktarılmasıdır. Lider durumundaki

⁽¹⁵⁾ Sarup, Madan: Postyapısalcılık ve Postmodernizm, s. 166.

⁽¹⁶⁾ Sarup, Madan: A.g.e., s. 166.

⁽¹⁷⁾ Lyotard, J. F.: Postmodern Durum, s. 63.

bilimler, dille ilgili gelişmelere dayandırılmıştır.⁽¹⁸⁾ Dilbilim kuramları, sibernetik, enformasyon, bilgisayar dilleri, telematiks, cebir kuramları Bunlar minyatürleştirilmiş ve ticarileştirilmiştir. Bu değişim çerçevesinde bilginin statüsü sürekli olarak değişmiştir. Onun uluslar arası mal olarak varlığı, ulusal ticarî, askerî yarışmacı avantajı ve güvenliğinin temeli haline gelmiştir. Gelişmiş ülkelerde işgücünün yapısının değişmesiyle bilgi, üretimin temel gücü olmuştur. Bilginin ticarileşmesi, ileride daha da büyüyecek, ulus devletlerle çok uluslu devletler arasında yeni hukukî, ahlakî, siyasal ve eğitimsel sorunlar ortaya çıkacaktır.

B. MICHEL FOUCAULT

Foucault'un eğitime ilişkin görüşleri, O'nun bilgi ve iktidar ilişkileri konusundaki açıklamalarına dayanır.

Foucault'un stratejik dayanak noktası, iktidar ile bilginin birbirleriyle karşılıklı bağımlılıklarıdır.⁽¹⁹⁾

Foucault'ya iktidarı yalnızca bir bastırma, sınırlama ya da yasaklama olarak anlamak yetmez. İktidar, "gerçekliği", nesne alanlarını ve doğruluk törenlerini üretir. Gerçekte iktidarın uygulanmasını, yeni bilgi nesnelerinin ortaya çıkmasına yol açması ve hatta onları yaratması bağlamında düşünmemiz gerektiğini söyler.⁽²⁰⁾ Bilgi, iktidarın sonuçlarına daha bir devinim kazandırır. Bilgi olmadan iktidarın uygulanması ve bilginin iktidara yol açmadan var olması olanaksızdır.⁽²¹⁾

O'na göre, iktidar, artık, üst alt düzeneği içinde az ya da çok itaatkâr olan kitlelere çeşitli otorite biçimlerini kullanarak zorla bir takım kısıtlamalar getirmek biçiminde işlemez.

⁽¹⁸⁾ Lyotard, J. F.: Postmodern Durum, s. 63.

⁽¹⁹⁾ Sarup, Madan: A.g.e., s. 92.

⁽²⁰⁾ Sarup, Madan: A.g.e., s. 93.

⁽²¹⁾ Sarup, Madan: A.g.e., s. 93.

İktidarı, bir aktörün başka bir aktörün eylemini etkileyecek bir tarzda edimde bulunması anlamında bireyler arasında bir ilişki olarak görür... Bu iktidar ilişkileri, “bir neden ya da nesneler üzerinde edimde bulunur; zorlar, yola getirir, çarkı kırar, bozar ya da tüm olasılık kapılarını kapatır.

İktidar-bilgi ilişkisi- İktidarın, temelde, baskı ve zorlamayla bilginin gelişmesini engelleyen bir güç olduğuna ilişkin liberal görüşün tersine, Foucault, iktidarın doğruluğun üretilmesinde bütünüleyici bir öge olduğunu ileri sürer. “Doğruluk, iktidarın dışında ya da iktidarda olmayan bir şey değildir... Doğruluk, bu dünyanın bir şeyidir: Yalnızca, bir çok zorlama biçiminin olması nedeniyle üretilir o.”⁽²²⁾

Foucault, akıl, özgürleşme ve ilerlemeyi birbiriyle özdeş kılan Aydınlanmacı yaklaşımı kökten yadsımıştır. Bilgi ile iktidarın yeni biçimleri arasındaki ilişkilere dikkat çekerek aydınlanmacı gelişmenin yeni tür baskılara yol açtığını ileri sürmüştür. O’na göre, tartışmasız bir gerçeklik olarak kabul edilen modern bilgi formları (bilim), rasyonalite, toplumsal kurumlar, büyük dönüşüm ya da Aydınlanma çağında iktidar ya da baskı kurma araçları olarak işlev görmüşlerdir.⁽²³⁾

“Discipline And Punish” adlı kitabında iktidar ya da gücün, bilgi temelli disiplin teknikleri içinde hapisane, okul, işyeri, hastane gibi kurumlarda nasıl işlevselleştiğini tartışmaktadır. Örneğin toplumda bir mahpusun, askerin ya da öğrencinin yaşamı hemen hemen aynı ölçülerde düzenlenmiş ve kurallara bağlanmıştır.

Bu disiplinin amacı, normalizasyonu sağlamak, yâni her türlü toplumsal ve psikolojik düzensizliği yok ederek hem aklı hem de gövdesi belirlenmiş, kolayca öğrenebilen özneler yetiştirmektir.⁽²⁴⁾

⁽²²⁾ Skinner, Quentin: Çağdaş Temel Kuramlar, s. 79.

⁽²³⁾ Şaylan, Gencay: Postmodernizm, s. 216.

⁽²⁴⁾ Şaylan, Gencay: A.g.e., s. 220.

Bilgiyi belirleyen, temel parametre, iktidar ile ilişkileridir. Bu, bilgi ile iktidar arasında bir özdeşlik kurulması anlamına gelmektedir. Foucault, modernitenin bilgiyi, akılcılık ve özgürleştirme şemaları üzerine oturtmasına kuşku ile bakmakta; özellikle insan bilimleri ile ilgili genealojik eleştirilerinde iktidar ile bilgi arasındaki karşılıklı bağıntı temel alınmaktadır. O'na göre modern birey, bilginin hem nesnesidir, hem de öznesidir.

Modernitenin bilim anlayışı, esas olarak, insan ya da bireyin öznelliği dışında kalan, bu öznelikten etkilenmeyen, nesne ya da olguların doğru olarak kabul edilen temsili düşüncesine dayanmaktadır. Burada temsil, nesnel gerçekliğin düşünce ve dildeki yansıması olarak tanımlanmaktadır. Buna karşılık, Foucault'ya göre bilim, temel olarak, insanların toplumda nasıl düşünüp, davranacaklarını belirleyen bir iktidar modudur. ⁽²⁵⁾ Birey için geçerli olacak ahlâksal, hukuksal, tıbbî ya da cinsellik mekanizmaları da bu iktidar modu tarafından üretilmektedir.

Bu çözümleme içinde, bilginin temel işlevinin, içselleştirilmiş bir toplumsal denetimi yürütmek olduğu söylenebilmektedir.

Foucault, bilimi bir iktidar moduna indirgerken modern kapitalist topluma gönderme yapar ve bu toplumsal düzenin dağınık yapısına dikkat çeker. Modern toplumda, artık bilinç sahibi öznelardan bağımsız olarak işleyen heteromorphus bir iktidar mekanizması ortaya çıkmış bulunmaktadır. Yâni, modern ve ileri kapitalist toplumun en belirgin özelliği, her türlü toplumsal ilişkiler ağında ortaya çıkan ve düzenleyici işlevi gören yeni bir iktidar olarak tanımlanmaktadır. Kapitalist toplum düzeninde, hapishane,

⁽²⁵⁾ Şaylan, Gencay: A.g.e., s. 222.

fabrika, okul, tıpkı askerî örgütlenme gibi, disiplinli ve uyumlu toplum projeksiyonunun gerçekleştirildiği kurumlardır. Foucault'ya göre, pişman olmuş suçlu, iyi işçi, iyi öğrenci, sadık asker, kararlı yurttaş sözü edilen disipline edici, toplumsal denetimin ürünleridir. Bireyi disipline ederek toplumsal düzen ile uyumlu duruma getirmek, bu çerçeve içinde toplum ya da insan bilimlerinin ana matrisi olarak nitelenmektedir. Olağanüstü karmaşıklaşmış kapitalist toplumda her türlü ilişkiyi ve disipline edici süreci iktidar olarak tanımlamaktadır. Ancak bu iktidar, artık parçalanmıştır, dağılmıştır ve belirsiz bir çoğulculuk sergilemektedir. Bu, postmodern aşamaya geçen toplumlara özgü bir niteliktir.

Birey, disipline edici, koruyucu ve normalleştirici bir iktidar ızgarası içine hapsedilmiş bulunmaktadır. Bu iktidar ızgarasının işlevi, insan tutum ve davranışlarını yargılamak, düzeltmek, ölçmek ve değerlendirmek olarak tanımlanmaktadır.⁽²⁶⁾

İktidar ilişkilerini, her zaman ve her yerde var olarak nitelemesi, Foucault'ya yoğun eleştiriler yöneltilmesine neden olmuştur. Eğer iktidar ilişkileri, bireyleri sınıflandırıyor, nesnelleştiriyor, disipline ederek normalleştiriyorsa birey çaresizdir ve karmaşık iktidar ızgarası karşısında edilgen kalmaktadır. Ancak Foucault'a yönelik bu eleştirinin çok haklı olmadığı söylenebilir. Foucault için iktidar her şeyi düzenlemektedir ama mutlak değildir, parçalanmıştır, çoğulcudur ve beraberinde direnmeyi, mücadeleyi getirmektedir.⁽²⁷⁾

⁽²⁶⁾ Şaylan Gencay: A.g.e., s. 26.

⁽²⁷⁾ Şaylan, Gencey: A.g.e. s. 173.

C. JACQUES DERRİDA

Derrida'nın eğitime ilişkin görüşü, 'Yapıbozumu' kavramı etrafında toplanmıştır.

Derrida'ya göre söz ile düşünce hiçbir zaman aynı ve tek olamaz. Gösterge genellikle bir ayırmaştırmayı yansıtmaktadır.

O'na göre, her hangi bir metni okuyan ya da bir mesaj alan birey, simgelerin kodunu çözüp metni anlamlandıracaktır. Ancak, bir metni okuyan bireyin anlamlandırması ile metni kaleme alan bireyin yaptığı anlamlandırma arasında daima, şu ya da bu ölçüde bir anlamlandırma farkı olacaktır.⁽²⁸⁾ Derrida, anlamlandırma ve onun bir ögesi olan önemsemenin bireylere göre farklılaşacağını düşünür. Bir metni okurken her birey, kendi önemseme ölçeği içinde yorum yapar. Böylece, kaçınılmaz olarak aynı metin için farklı yorumlar, farklı anlamlandırmalar ortaya çıkar. Her hangi bir metnin yazılması, başka metinlerden yapılan alıntı ve göndermeler nedeniyle bir deconstruction (yapıbozumu) dur. Bir kişinin yazdığı metnin anlamlandırılması kendine özgü bir dinamizm içinde olacaktır. O'na göre, "yapıbozumu", bu anlamlandırma süreci içinde ortaya çıkacaktır. Metni okuyan kişi, daha önce okuduğu metinlere göndermeler yaparak metni anlamlandıracaktır. Bu gönderme yaparak anlamlandırma, yapıştırma ve montaj olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, metnin yapıbozumu, başka metinlerden alınıp montaj ya da yapıştırma yolu ile metnin anlamlandırılmasını ifade etmektedir. Metni yazan, yazımı belli bir önemseme modu içinde üretmektedir. Metni okuyan kişi ise, kendi önemseme modu içinde metni tüketmektedir. Yâni, hem metni kaleme alan üreticisi, hem de okuyan tüketicisi, anlamlandırma ya da önemseme işlemine katılmaktadır. Böylece, ortaya bir kararsızlık ve çok

⁽²⁸⁾ Şaylan, Gencey: A.g.e., s. 173.

seslilik çıkmaktadır.⁽²⁹⁾ Örneğin, “insanlık tarihi” dendiğinde, bu kavram, aynı zamanda, insanlık tarihinin erkek egemen özelliğini de yansıtmaktadır. İşte, “Yapıbozumu”, bunun ortaya konması olacaktır.⁽³⁰⁾

Derrida, mantık, matematikten çok, edebiyat retorik ve metafor üzerinde durarak müfredat programı ve müfredat öncelikleri hakkında sorular öne sürer. O’nun eğitim yönünden dikkate alınacak görüşlerinden birisi de budur.

IV. POSTMODERN TOPLUMDA EĞİTİMİN DİĞER GÖRÜNÜMLERİ

Post modernizm, Batıda modernizmin toplumlar üzerinde olumsuz etki bıraktığı iddiasıyla gelişmiş bir akımdır. Şimdi, bu akımın “Eğitim” yönünden getirdiği sonuçlar üzerinde duralım.

Bu akım, modernist dönemi eleştiren, onların argümanlarını reddeden, kendine özgü argümanları olan bir akımdır. Aslında literatürde bu akımın belirsizlikleri üzerinde durulmakla birlikte, yine de bazı belirgin ana temaları var. Burada bu ana temaların eğitimle bağlantıları üzerinde durulacaktır.

A) İlerleme Düşüncesinin Sarsılması

Bilginin ilerlemesi düşüncesi toplumsal ilerleme düşüncesini yaratmıştır. Bununla birlikte bilim ve teknolojinin kullanılması ile birinci ve ikinci Dünya savaşlarının yarattığı yıkım ve çevre bozulması gibi uygulamalar bilim ve teknolojinin ilerlemesinin iyi bir şey olmadığı konusunda sorulara yol açmıştır.⁽³¹⁾ Ahlâksal ve toplumsal ilerlemeye

⁽²⁹⁾ Şaylan, Gencey: A.g.e., s. 174.

⁽³⁰⁾ Şaylan, Gencey: A.g.e., s. 175.

⁽³¹⁾ Ünder, Hasan: “Modernizm, Post-Modernizm ve İslâmcılık”, Mürrekkep, s. 81.

olan güveni sarsmıştır. Fakat yine de bilim alanında ilerlemenin olduğu inancı tartışmasız biçimde kabul edilmiştir. Bilimin-bilginin ilerlediği inancını yıkan ya da sarsan gelişme, bilim tarihi alanında yapılan bazı çalışmalarla ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar yukarıda belirtilen yaygın bilim imgesinin gerçek bilim pratiğini yansıtmadığını, bu imgenin bir kurgu olduğunu savunurlar.

Bu çalışmalar arasında Kuhn'un *The Structure of Scientific Revolutions* ve Feyerabend'in *Against Method*'u belirtilebilir. Bu çalışmalarla yaygın bilim imgesi, ussallık ve bilimsel doğruluk anlayışı değişmiş ve sarsılmıştır. Sonuç olarak, bilimde kuramların ard arda geliştiği bir ilerleme değildir. Ancak bir kuram ya da paradigma içinde ilerlemeden söz edilebilir.

B) Bilimin-Bilim Adamının Ussallığının Sarsılması

Kuhn'un çalışmaları, bilimsel uğraşının ve bilim adamının ussallığı konusundaki inanışları da sarstı.⁽³²⁾ O'na göre bilim adamı, modern düşüncede idealize edildiği gibi değildir. Bilim adamları, bunalıma tepki olarak ortaya çıkan kuramlar arasında bir seçim yapmak zorunda kalınca, ussal ölçütler kullanmazlar. Çünkü, hangi kuramın seçilmesi gerektiğini gösteren nesnel kurallar yoktur. Bilimsel çalışmaya yön veren, kültürlerden bağımsız, tarih dışı, değişmez ve evrensel ussallık ölçütleri yoktur. Bir kuramdan diğerine geçişle birlikte ölçütler de değişir. Bilim adamı da ussallığın cisimleşmiş biçimi değildir, o da diğer insanlar gibi, bir kültürün, bir topluluğun üyesidir. O da duygularının, beğenilerinin ve içinde çalıştığı toplumun etkisi altında bilim yapar. Üyesi olduğu toplumun ön yargıları, değerleri onun tercihlerini de etkiler.

⁽³²⁾ Ünder, Hasan: A.g. yazı, s. 85-86.

C) Yerelliğin Önemi

Modernizmin teklik, merkezilik anlayışına karşı post-modernizm, yerelliğe önem vermiştir. Kuşkusuz bu ilke eğitim hizmetleri için de söz konusudur. Bu bağlamda yerel yönetimlere yetki ve sorumluluk verme, merkeziyetçilikten kaçınmayı gündeme getirmiştir. Demek ki eğitimin örgüt yapısının merkeziyetçilikten adem-i merkeziyetçiliğe (yerelliğe) doğru kayması gerekmektedir. Bu düşünce, öğretmen alımları, programlar, atama gibi işlemlerde sorumluluğu yerel yönetime devretmeyi öngörür.⁽³³⁾

Eğitimde yerelleşme, eğitim sistemi üzerinde denetimin ve finansal sorumlulukların ulusal organlardan bölgesel organlara doğru aktarılmasıdır. Hızla değişen ülkelerde eğitim gereksinimlerini merkezî sistemle yönlendirmek zordur. Yetki ve sorumlulukların çoğunun yerel düzeye aktarılması gerekir. Çünkü yerelleşmiş sistem, anî değişen ekonomik gelişmelere daha etkili yanıt verebilmesi ve çevresel değişmelere yanıt verecek biçimde yapılanabilir.

Eğitimde yerelleşmenin çeşitli yararlarından söz edilmektedir.

- Merkezî sistemdeki okullarda programlar kalıplaşmıştır. Bu programlarda "Doğru" ve "Gerçekler" merkezî sistemin oluşturduğu paradigmlar çerçevesinde öğretilir. Böyle bir sistemde çok sesliliğe dayalı demokrasi kültürünün oluşması zordur. Oysaki yerelleşme, demokratik toplum için gerekli çok sesliliğin ve katılımın yaşanabilmesi üzerine kuruludur.
- Ayrıca, yerelleşme ile daha fazla akademik serbestlik getirilebilir ve çok yönlü programlara açık olan okulların yaygınlaşması sağlanabilir.

⁽³³⁾ Erdoğan, irfan: "Eğitimde Sistem Anlayışları, Yerelleşme", Yaşadıkça Eğitim, sayı 42.

- Yerelleşme ile eğitim konusunda alınan kararlar için geniş bir katılım tabanı oluşturulabilir.
- Eğitim uygulamalarının denetlenmesinde çok yönlü ve dengeli bir denetim mekanizması gelişir. •
- Sosyo-kültürel zenginliğin korunması, yerel yönetim merkezli eğitim kurumları ile daha iyi sağlanabilir. İki binli yıllara girerken, toplumların yapısı, çok kültürlülüğün korunması ve yaşatılması temeline dayandırılmaktadır. Bu anlayışların sürdürülmesi merkezî sistemle zordur.

Yukarıda belirtilen yararlar, eğitimde alınan kararları daha verimli kılar.

Bütçeleme, personel alma ve karar verme gibi etkinlikler biçim olarak yerelleşmeyi ifade eder. Yani bunların, merkezî otoritenin denetimi olmadan kullanılabilmesi anlaşılır. Fakat merkezin bütün yetki ve sorumluluklarının yerel birimlere aktarılması yerelleşmeyi ifade etmez. Yani merkezî otorite, tamamen devre dışı kalmaz. Örneğin Fransa'da öğretmenlerin eğitimi, sertifikalandırılması, atanması, not sistemi, ücret ve çalışma koşulları, ulusal düzeyde denetlenir. ABD'de ise bu uygulamalar eyalet düzeyinde merkezî otorite tarafından yerine getirilir.

Kuşkusuz, standart bir yerelleşme biçiminin varlığı söz konusu değildir. Her ülke, kendi özelliklerine göre bir yerelleşme modeli oluşturabilir. Biz de ülke koşullarına uygun-bir yerelleşme planı üzerinde durabiliriz. Çünkü:

- Merkezî müfredat, bireylerin gereksinimine yönelik eğitim yapılmasını engeller.
- Yerelleşme ile eğitim kurumları üzerinde halkın denetimi sağlanır.
- Yerelleşme ile eğitim, siyasîlerin müdahalesinden kurtulur. Kuşkusuz bu gerekçeler, yerelleşmenin tercihini arttırmaktadır.

D) Çoğulculuğun Gerekliliği

Eğitimdeki genel amaçlar ve programlarda teklik anlayışından çoğulcu bir yargıya doğru gidiş söz konusudur. Yerel bölgelerin ve insanların farklı özellikleri, programların illere, ilçelere hatta köylere kadar farklı uygulanmasını gerektirir.

E) işe Yarar Bilgi

Postmodern eğitim düşüncesinde eğitimin görevi, bilgiyi doğrudan bireye kazandırmak değil, bilginin işe yarar olanının öğrenciler tarafından seçilerek alınmasını sağlamaktır.

F) Yaşama Hazırlama

Post modern anlayışta ilk ve orta öğretimin görevi, bireyi yaşama hazırlamak ve meslek kazandırmaktır.

Üniversitelerin görevi ise bilgiyi üretmektir.

G) Bilgi Bankası Oluşturulmasının Gerekliliği

Post-modern dünyanın ileriki aşamalarında oluşturulacak bilgi bankalarından ferdin istediği bilgiyi seçerek alması temel kabul edilir.⁽³⁴⁾

Bilgi, artık genç insanlara bir bütün olarak verilmeyecektir. A la carte (kartlama, listeleme) servisi yoluyla sunulacaktır.

Öğrenme, bilgisayar diline dönüştürülebilecek, geleneksel öğretmenine yerine hafıza bankaları geçebilecektir. Hafıza bankalarına bağlı makineler yoluyla bilgi, öğrencilerin hizmetine sunulacaktır. Bilgisayarlı veri bankaları bu konuda önem kazanacaktır.

⁽³⁴⁾ Sarup, Madan: Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm, s. 166-167.

H) Bağımsız Kişiliğin Gerçekleştirilmesi

Modern eğitimin, bireyin kimliğini özgür bir biçimde geliştirdiği savı red edilir. Modern eğitimin, bireyi kendim/toplumsal özellikleriyle zorla toplumun kimliği çerçevesinde yetiştirdiği savı vardır. Oysa post-modern eğitim, bireyin bağımsız kişilik kazanmasını her türlü etkiden uzaklaşarak elde etmesini savunur. Fakat bireyselliğe yüklenilmesiyle insanlar topluma yabancılaşmaktadırlar.⁽³⁵⁾ İnsanlar sekreter olan bilgisayardan ayrılamaz oldular ve ona bağımlı kıldılar. Çocuklar, eğitimde, çalışma ve oyun arkadaşı olarak, bilgisayara yöneldiler. Eğitimin kişiselleşmesiyle ve gençlerin video oyunları tutkusu ile bilgisayara yapışıp kalan gençlerin sosyo-kültürel soyutlanması olayı ortaya çıktı. Birey böylece toplumsallaşamamakta, insanlardan uzaklaşmakta, topluma yabancılaşmakta ve aile bireyleriyle ilişkisi zayıflamaktadır. Bununla birlikte yine de postmodern toplum, bilgisayarların egemen olduğu bir toplumdur. Kuşkusuz onlar eğitimsel süreçlerde yaygın biçimde kullanılacaklardır.

I) Bilgisayarların Eğitime Katkıları

Postmodern toplumda gençler, artık derslerini evlerinde, arkadaş ziyaretlerinde ya da dünyanın herhangi bir köşesinde öğrenebilmektedirler. Okullar hâlâ var. Fakat onların günümüzdeki en önemli rolü, bilgisayarın dolduramayacağı toplumsal yetenek, olgunluk ya da genel kültür gibi konuları gençlere yöneltmek olmaktadır.⁽³⁶⁾

Bilgisayarların bir başka rolü ise, onlara nasıl öğrenilebileceğini öğretmektir. Çünkü günümüzde en önemli sorun, bu olmuştur. Öğrenci nasıl öğrenileceğini okullardan yeterince öğrenemiyor. İşte bu boşluğu

⁽³⁵⁾ Tekeli, Hasan: Bilgi Çağı, s. 109.

⁽³⁶⁾ Tekeli, Hasan: Bilgi Çağı, s. 90.

bilgisayarlar dolduracaktır. Yine, bilgisayarlar, bize yeni buluşlar (yaratıcılık), konulara değişik bakış açıları ile bakabilme yeteneği ile bilgiyi bulma ve bütünleştirme olanağını da sağlamaktadır. Yine, öğrenci, öğrendiklerini daha iyi kavramaktadır. Bilgisayarlar sık sık yinelenmesi gereken konularda öğrencileri tek düze işlemlerden kurtararak yaratıcılığı olan konulara da yöneltmektedirler.

“Bilgisayar Destekli Eğitim” kavramı da ortaya çıkarak hem bu teknolojinin değişik kullanımlarını disiplin yönünden belirlemiş, hem de ilk ve orta dereceli okullarda bilgisayar araç ve gereçlerinin kullanımını yaygınlaştırmıştır.⁽³⁷⁾ Kimi öğrenciler, bilgisayar destekli eğitim yoluyla sınıfta anlayamadıkları konuların öğrenilmesini sağlarlar. Sınıfta işlenen konuları yeter derecede anlayamayan öğrenci, bu eksikliklerini bilgisayar yardımıyla gidermeye çalışır. Öğrenciler bu konuları ders saatleri dışında laboratuarda bilgisayarlardan izleyerek alıştırmaları çözerler.

1) Evrenselliğin Reddi ve Kültürel Göreceliliğin Tanınması

Ussallık, doğruluk ve yanlışlık kavramları ancak belli bir kültüre göredir. Her kavramsal çerçevenin ussallık, doğruluk ölçütleri farklıdır. Bir kültürde ussal olan, başka bir kültürde usdışı olabilir. Bir kültürün ussallık anlayışı, farklı bir kültürün ussallık anlayışıyla dışarıdan yargılandığında onu us-dışı, ilkel zihniyet, mantık öncesi düşünce biçimi olarak nitelememiz, (yani antropologların “kültürel etnosantrizm” dedikleri anlayış) postmodernizme göre meşru değildir. Çünkü kültürden bağımsız, kültürler arası, ya da evrensel değerlendirme standartları yoktur; hiçbir kültür, gerçeklikle ve değerlerle ilişkisi bakımından bir diğerdan daha ayrıcalıklı bir konumda değildir. O halde her kültür, kendi içinde kendi ölçütleriyle

⁽³⁷⁾ Tekeli, Hasan: A.g.e., s. 93.

değerlendirilmeli ve yargılanmalıdır.⁽³⁸⁾ Bu bağlamda kültürel çoğulculuk politikası aynı ülkede uygulanarak azınlıkların eğitiminde anadil kültür eğitimi verilmelidir.

J) Post modern Toplum ve Türkiye

Ülkemizin bugünkü sosyo-ekonomik yapısı sanayi öncesi, sanayi toplumu ve sanayi sonrası önem biçimindeki belirlemelerin hiçbirine uymamaktadır. Her üç dönemi de birlikte yaşıyoruz. Bununla birlikte bugün, sanayileşmekte olan ya da sanayileşme aşamasında olan bir ülke olarak nitelenmemiz uygun görülmektedir. O halde eğitim alanındaki yetersizliğimiz bu yapıya uygun düşmemektedir. Yâni bu alanda nitelikli işgücünde önemli bir eksikliğimiz var. Demek ki sanayiinin gerektirdiği insan gücü açığını kapatacak bir eğitim sistemi ve uygulaması gerekli görülmektedir. Yâni, önce sanayi toplumunun istemleri, sonra da post modern toplumun istemlerine yanıt verecek bir eğitim sistemine olan gereksinimimiz ortadadır. Bu bağlamda eğitimin temel amacı, yeni kuşakların bilimsel yöntemi kullanma yeteneğini geliştirmek olmalıdır. Türk insanının bilim ve teknoloji etkinliğine karşı, onun gerektirdiği, hızla gelişmesini sağlayacak bir istem (Talep) yaratmalıyız.

⁽³⁸⁾ Ünder, Hasan: A.g. yazı, s. 86.

II. BÖLÜM

KÜRESELLEŞME VE YERELLİK

GİRİŞ

Günümüz dünyasında toplumsal değişimin en önemli konusu, yerellik ve küreselleşme tartışmasıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde küreselleşmenin uygulamalarına ilişkin protestolar giderek yaygınlaşmaktadır. Bu bağlamda halklar, hükümetlere ve uluslar aşırı kuruluşlara, maden şirketlerine ve bankalara karşı olumsuz tutuma geçmişlerdir. Çünkü yerel kültürler, küreselleşme ile ortadan kaybolmaktadır. Hindistan'da 1994 yılındaki köylülerin Amerikan köylülerin shell tohumluk şirketlerini protesto için tarlalarını bırakmaları, Nijerya'daki petrol şirketinin arazilerinde yaptığı tahribatı protesto etmeleri, bunlardan birkaç örnektir. Buna benzer örnekler Amerika ve Avrupa'nın kendi içindeki çevrecilerin protestolarında da görülmektedir. Hava alanı gürültüsü, kömür madeni, hayvan hakları açısından yapılan hareketler bu niteliktedir.

I. YERELLİK

"Milliyetçilik" ya da "Kabilecilik" olarak da nitelenebilecek "Yerelleşme", çağımızı belirleyecek temel eğilimlerden birisidir. Bu eğilim SSCB'nin çöküşünde ve Yugoslavya'nın parçalanmasında rol oynamıştır. "Köktendinci" hareketler de aynı akımın bir parçasını oluşturmaktadır. Güney Amerika, Asya ve Afrika'daki bazı "Ayrılıkçı" hareketler de aynı biçimde bu akımın bir parçası.

Bu hareketlerin kökeninde küresel güçlerin ve süreçlerin sıradan insanları dışladığı duygusu yatmakta ve böylece buna karşı saldırganlaşan tepkiler doğmaktadır. Sıradan insanların tepkileri, düşüncelerinin alınmamasından ve kaynaklardan adil yararlanamamaktan ortaya çıkmaktadır.

II. KÜRESELLEŞME

Giderek yükselen yerellik hareketinin karşısı "Küreselleşme"dir. Birçok ülkede seçkinlerin savunduğu bu akıma göre örneğin Shell gibi uluslar aşırı şirketler yaşantımıza girmiştir. Böylece yaşantımıza çeşitlilik girmiştir. Örneğin 37 ayrı çeşit deterjan arasında seçme hakkımız oluşmuştur. Asya'daki Moğolların da TV de Yalan Rüzgârı dizisini seyretmesi hakkı olduğunu savunan bir görüştür.

Amerika'nın karşı koyulmaz biçimde yaydığı blucinlerin, Western'lerin, Televizyon dizilerinin, Show'larının, hamburgerlerin, Coca ya da Pepsi Cola'ların, kullanılıp atılan çocuk bezlerinin, Şelf servislerin, süpermarketlerin yol açtıkları alışkanlıkların türdeşleşmesi ve kültürel standartlaştırma eğilimleri bilinen örneklerdir.¹

Küreselleşme, sermayenin dünya düzeyindeki dolaşımının, artık tek tek ülkeler düzeyinde değil, global düzeyde gerçekleşmesi anlamına gelir. Kapitalizmin sanayi bakımından genişlemesine

¹ Morin, Edgar:Avrupa'yı Düşünmek, s. 158.

ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile *ekonomik, siyasal ve kültürel düzeyde* dünya toplumlarının içice girmesi. Aynı zamanda, dünyanın bir ucunda oluşmakta olan olayların, kararların, çalışmaların ve etkinliklerin ulusal sınırlar ötesindeki toplumları etkileyebilmesidir.

Makro düzeydeki toplumsal değişmeler oldu. Medyanın etkisiyle değişmeler derinleşti. Dünya toplumlarının değişim dinamikleri etkilendi.

Küreselleşme, kendi içinde, hem toplumlararası bütünleşmeyi ve hem de farklılaşmayı da içeren çok yönlü bir gelişme. Bir toplumsal olgu, dünya olgusu haline geliyor.

Küreselleşmelerin modern endüstriye bağlı olarak ortaya çıkardığı bir başka sonuç da teknolojinin dünya çapında yayılması ve bunun, insanların günlük yaşamının içine kadar girmesi ve bütün bireyleri derinden etkilemesidir.

Genel bir dünya sisteminin gelişimi, küresel bir işbölümü. Yalnız "Orada" olan değil, fakat aynı zamanda "Burada" olan bir şey.²

Olumlu yönü - insanların gündelik yaşamlarındaki davranışlarının daha özerk duruma gelmesi. Olumsuz yönü - Küreselleşmiş piyasa, yerel gelenekleri ve belirli değerleri savunan kurumları tahrip etmektedir. Modernlik, yapısal olarak küreselleştiricidir.³

Küreselleşme, uzak yerleşimleri birbirlerine, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla bağlayan dünya çağındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlanabilir. İki kuram var.⁴

² Giddens, Anthony: "Anthony Giddens ile Küreselleşme Üzerine Söyleşi", Mürrekkep, Sayı 3-4, 1995.

³ Giddens, A.: Modernliğin Sonuçları: s. 62.

⁴ Giddens, A.: A.g.e., s. 63.

1.Uluslararası İlişkiler Literatürü

2. Dünya Sistemi Kuramı.

1. Uluslararası ilişkiler kuramcıları, ulus-devlet sisteminin gelişimi üzerinde odaklanır. Avrupa'daki kökenlerini ve sonraki dünya çapındaki yayılmasını çözümlerler. Ulus-devletler, uluslararası arenada birbirleriyle ve ulus aşırı nitelikteki diğer örgütlerle çekişen aktörler olarak ele alınır-lar.
2. Dünya Sistemi kuramı, Wallerstein'a göre: Ağırlıklı olarak ekonomik etkiler üzerinde yoğunlaşır. 20. yy. sonlarında kapitalist dünya ekonomisi çekirdek, yarı çevre ve çevre arasında yaşanan yoğun dengesizliklerle iç içe olmayı sürdürmektedir.⁵ Kapitalizm, dünya ekonomisiyle ilgili bir şeydi.

Kapitalizm, ekonomik bir düzen olduğu için temel bir küreselleştirici etki göstermiştir.

Küreselleşmenin Boyutları

1. Kapitalist dünya ekonomisi: Dünya ekonomisindeki ana güç merkezleri kapitalist devletlerdir. Bunlarda kapitalist ekonomik girişimcilik asıl üretim biçimidir. Ticarî kuruluşlardan özellikle ulus aşırı şirketler güçlü ekonomik kuruluşlardır. Siyasaları etkilerler (Kendi ülkelerinde ve diğer ülkelerde) Herhangi bir devletin küresel siyasal düzen içindeki etkisi, onun zenginlik düzeyi ile sıkı biçimde koşulludur.
2. Ulus-devlet sistemi: Devletin kendi toprakları içindeki özerklik savı, sınırlarının diğer devletler tarafından tanınmasıyla onaylanır. Ülkeler arasındaki ortaklaşa eylemler, bazı açılardan söz konusu eylemlere katılan

⁵ Giddens, A.g.e., s. 66.

Ülkelerin bireysel egemenliğini azaltır. Gçlerinin diğer biçimlerde birleşmesiyle de devlet sistemi içindeki etkilerini artırır.

3. Uluslararası iş bölümü: Endüstrileşmeyle ilgilidir. Bunun en belirgin yönü, küresel işbölümünün dünyanın en çok sanayileşmiş alanları arasındaki farklılaşmaları da içerecek biçimde genişlemesidir.⁶
4. Askeri dünya düzeni: Savaşın sanayileşmesini, silah ve askerî örgütlenme tekniklerinin dünyanın bazı bölümlerinden öbürlerine akışını ve devletlerin birbirleriyle kurdukları ittifaklar arasındaki bağlantılar incelenmelidir.⁷

III. İKİ AKIMIN KARŞILAŞTIRILMASI

- ❖ Yerelliğin, küreselleşmeye karşı fazla bir yarışma şansı bulunmamaktadır.
- ❖ Yerellik, ihtiyat ve istikrar sunuyor.
- ❖ Ayrıca, katılımcı demokrasi de yerelci akım tarafından savunulmaktadır.

Küreselleşme ise, daha iyi yarınlar konusunda kesin vaatler üzerine kurulu.

Yerellik, iş çevreleri ya da siyasal seçkinler tarafından gericilik ve kapalılık olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal çöküntüden sorumlu tutulmaktadır.

Küreselleşme, totaliter olmakla, şiddete başvurmakla ve herkesi birbirine benzeten "Türdeşlik" üretmekle özdeş tutulmaktadır. Küreselleşmenin simgelerinden olan barajlar, nükleer santraller, petrol kuyuları ve iletişim uyduları, yeni bir kültürel emperyalizm olarak görülüyor.

⁶ Giddens, A.g.e., s. 72.

⁷ Giddens, A.g.e., s. 70.

Yerelliğin göstergeleri olan etnik gruplar, çevre mültecileri ya da bazı militanlar, duygusal, akıl dışı ilân ediliyor. Popülizmle suçlanıyor.

Uluslararası ekonomik çıkarlar, bütün dünyada başta çevre olmak üzere birçok alanda yerel gereksinimlere duyarsız kalmaktadır.

Yerellik ve küresellik karşıtlığı giderek büyümektedir. Bunu diyaloga çevirmede hükümet dışı kuruluşların, yani, sivil toplum örgütlerinin büyük rolü olduğunu savunan görüşler vardır (İngiliz yazar John Vidal gibi)⁸

Sosyoloji açısından yapılması gereken, ekonomik, politik ve kültürel faktörleri bir bütün olarak göz önünde bulundurarak az gelişmiş ülkelerin içsel dinamiklerinin küresel dinamiklerle etkileşim boyutunu ortaya koymaktır.

Smith'e göre, özellikle Asya ve Afrika gibi kıtalarda potansiyel etnik çatışmaların bugünkü konumu ve içinde bulunduğu gerilim varoldukça ulusalcılık, ulus-devlet ve ulusal kültürün gücünde küresel bir zayıflama ne günümüzde ve de önümüzdeki yıllarda pek mümkün değildir.⁹

SONUÇ

Evrenselciliğin etnosantrizmi karşısında göreliliğin bir çözüm getiremediği açık. Görelilik, sonsuza kadar bir parçalanmışlığı ve bölünmeyi içerir. O halde, sosyologların karşısındaki temel sorun, *evrensel/görelilik ikilemini aşarak*, her düzeydeki (Dünya, sınıf, etnik, cinsiyet) farklılaşma ve hiyerarşiyi üreten tarihsel süreçleri tanımlayarak farklı kültür örüntülerinin küresel bağlantılarını kurabilmektir.

Bir Afrika müziğini, bir Türk konukseverliğini, bir İspanyol dansını küreselleşmeye feda etmemeliyiz.

⁸ Milliyet 29.11.1995, (Entellektüel Bakış)

⁹ Anthony Giddens ile Küreselleşme Üzerine Söyleşi.

Küreselleşme, bir anlamda saydamlaşmadır. Küreselleşme ile kültürel göreceliği, belli mekanizmalarla birbirine bağlayabiliriz. Bu mekanizmalar, dünya sisteminin oluşturduğu belli standartlar ve toplum içinde toplumun oluşturduğu standartlar olarak belirlenebilir. (Mes. ekonomik üretim standartları var. Bunları tekil toplumdaki özgül isteklerle bütünleştirmek sayesinde hem küreselleşme hem de yerellik gerçekleşir. Mc Donald, Coca Cola, Levis Kotu yerel kültüre egemen kılmak istiyorlar. Bu duruma karşı çıkan yapısalcı sosyologlar, "Farklı ama eşit" sloganını geliştirirler. Yâni gelişmiş ülkeler ekonomik açıdan ileri olabilirler. Ama onların tinsel değerleri diğer az gelişmiş ülkelerden üstün demek değildir. Farklı olabilir, fakat eşittirler (Bu anlayış, merkez ülkelerin kültürel dayatmacılıklarına karşıt bir görüş).

III. BÖLÜM

KÜRESELLEŞMENİN EĞİTİMSEL BOYUTU

Küreselleşme olgusu, günümüzü karakterize eden, giderek yaygınlaşan bir süreçtir. Bu sürecin eğitime yansıyan yönleri de var kuşkusuz. Bu durumda uluslararası oluşumlar, ulusal oluşumlardan daha çok önem kazanmaktadır. Yalnız, bu konuda yeterli literatür oluşmamıştır. Bu nedenle ben bu bölümde şimdiden oluşmuş bazı eğilimlerden ve sınırlı uygulamalardan söz edeceğim. Kuşkusuz bu konudaki açıklamalarımızın kesin saptamalar olmadığını belirtmemiz gerekir.

Günümüz küresel çağında öğrencileri yaşamın değişen ülke gerçeklerine hazırlamak, küresel eğitim anlayışının programlara girmesini önemli duruma getirmiştir. Örneğin 1980'li yıllardan sonra dünyanın pek çok yerinde küresel bir demokrasi anlayışı yerleştirilmeye çalışılmıştır. Çeşitli kültürlerde demokratik ilke ve uygulamaların uluslararası düzeye yeni küresel değerlere çıkarılması hedeflenmiş, etkili bir vatandaşlık eğitimi anlayışı, geliştirilerek, demokratik ideal ve kurumların yerleşmesi üzerinde durulmuştur.

Bu arada eğitimcilerin yükü de artmıştır. Çünkü, kitle iletişim araçları ve yeni teknolojik araçları eğitim kurumlarından önce bireylerin yaşantılarına, deneyimlerine girmiştir. Bu nedenle, medyanın verdiklerini aşan, onların

üstünde daha ayrıntılı, etkin, gerçek bilgiler vermek zorundadırlar.

Ülkeler arasındaki artan ilişkiler de bizi, yöresel olarak etkinlikte bulunup küresel düşünmeye itmektedir. Bu durum da adeta bir zorunluluk durumuna gelmiştir. Günlük yaşantımızın her anında küresel düşünmek zorunda kalıyoruz. Mevcut toplumsal değerler (sevgi, hoşgörü, dayanışma, erdem vs. gibi) yeni yaklaşım ve yorumlara gereksinim göstermektedir. Eskilerin yerine yeni yaratılamayan değerler bunalım yaratmaktadır. Yeni değerler olarak, bilgi, yarışma, verimlilik, nitelik, demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi, girişimcilik önemi kazanmaktadır. Yeni kuşaklar bu değerlerle uyum sağlayabilmek için bu değerlere göre toplumsallaşmak zorundadırlar. İşte bu husus, eğitimi ciddi biçimde etkilemektedir. Eğitim sisteminde bireyler, iyi meslek, yabancı dil, bilgisayar teknolojilerinden yararlanma gibi beceriler kazanmış olarak yetişmek zorundadırlar.

- Konuyu, öğrenciler, öğretim üyeleri, okul programları ve bu konuyla ilgili örgütler açısından ele almak istiyoruz.

A) Tanım:

Globalleşmenin Türkçe karşılığı olarak ifade edilen "Küreselleşme", temel olarak ekonomik içerikli bir kavram biçiminde ortaya çıktı. Sermayenin dünya üzerindeki dolaşımının, artık tek tek ülkeler düzeyinde değil, küresel düzeyde gerçekleşmesi anlamına gelir. Böylece, kapitalizmin sanayi bakımından genişlemesine ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile ekonomik, siyasal ve kültürel düzeyde dünya toplumlarının iç içe girmesi gerçekleşmiştir. Bu durumda yeni bir insan tipi ortaya çıkacaktır. Küresel gelişmeler için gerekli olacak yeni tutum ve değerlerle donanmış bireyler, eğitim yoluyla sağlanacaktır. İşte konunun eğitimle ilgili yönü burada ortaya çıkmaktadır.

B) Öğrenci Değişimi:

Küresel süreç içinde bulunan ülkeler arasında eğitim de ortaklaşa özellikler taşıyacaktır. Örneğin üniversitelerde öğrenci değişiminin çok yaygınlaşacağı beklenmektedir. Esasen Avrupa Topluluğundaki ülkeler bu uygulamaya çoktan başladılar bile. Avrupa Birliğine ait ülkelerdeki üniversiteler, öğrencilerin istedikleri üniversiteden dersler alabilmelerini ve öğrenimlerine ara vermeden devam edebilmelerini sağlayacak biçimde yapılanmaktadır. Öğrencinin bir sömestrde bir üniversitede, başka bir sömestrde başka bir ülkenin üniversitesinden ders alması sağlanmaktadır. Böylelikle öğrenciler, değişik düşünceler, değişik görüşlerden yararlanmış olurlar. Avrupa Topluluğu, ERASMUS adındaki proje doğrultusunda 2000'li yıllardan itibaren, yüksek öğrenim öğrencilerinin % 25'ini en az bir akademik yıl topluluğa bağlı bir diğer ülkede eğitmeyi öngörmektedir.¹ Böylece bu projeye göre milyonlarca öğrenci, üye ülkeler içinde rotasyona tabi tutulacaktır. Bu proje ile 21. yüzyılda uluslararası entegrasyon yaratacak ve yaşatacak kitleleri eğitmek amaçlanmıştır.

ABD'de kendi içe dönük eğitim sistemini sakıncalı görmüş, ülkeyi 21. yüzyılda yalnızlığa götürebileceği kuşkusuyla son yıllarda yeni bir uygulama başlatmıştır. Üniversitelerinde "Yurtdışında Eğitim" adında bir program başlatmıştır. Bu program çerçevesinde sadece 1990 yılında dört milyon Amerikalı lisans öğrencisi, eğitimlerinin bir ya da iki dönemini ABD dışında sürdürmüşlerdir.²

Ülkeler arasındaki öğrenci değişimi uygulamaları, kuşkusuz beraberinde başka sorunları da getirmektedir. Örneğin programların eşdeğerliği, eğitimin niteliği gibi konular gündeme gelmektedir. Böylece uluslararası standardizasyon

¹ Saatçioğlu, Ömer: "Türkiye'de Çağdaş Eğitim ve Çağdaş Üniversite Konusunda ODTÜ'nün Görüş ve Önerileri", Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite, s.272.

² Saatçioğlu, Ömer: A.g. yazı, s. .272.

ve akreditasyon da ele alınması gereken konular olmaktadır.³ Uluslararası ticarî, teknolojik bütünleşmeler, bu gibi konuları adeta zorlamaktadır. 2000'li yıllardaki mühendis, avukat, ekonomist, eğitimbilimci, bilgisayarlılar gibi çeşitli mesleklere mensup elemanlar, çok uluslu şirketlerde yabancı meslektaşları ile bir arada ve uluslararası normlar çerçevesinde görev yapacaklardır.

Öğrenci değişimine örnek olarak ülkemiz ile A.B.D. arasında eskiden beri lise öğrencilerine ilişkin bir uygulama vardı. Bizim öğrenciler, bir yıl oraya gidip öğrenimlerine devam ediyorlardı. 1952 yılından beri 3 bin lise öğrencisi AFS (American Field Service) öğrenci değişim programından yararlanmıştır.

SADECE 9 DOLARA DÜNYA ÖĞRENCİLİĞİ

International Student Travel Conference (ISIC) üyesi kuruluşlar tarafından dağıtılan "ISIC Uluslararası Öğrenci Kimlik Kartı", öğrencilere büyük avantajlar sağlıyor. Dünya çapındaki yaşdaşları gibi Türk öğrenciler de sadece 9 dolar karşılığında alabildikleri bu kart sayesinde yurtdışında hastaneden eğitime, sanattan ulaşım, eğlence yerlerinden kültür merkezlerine birçok alanda o ülkenin belirlediği indirimlerden yararlanıyor.

Türkiye'de Gençtur tarafından verilen ISIC, tüm dünyada geçerli tek öğrenci kimlik kartı olma özelliğini taşıyor, 1 Ocak - 31 Aralık tarihleri arasında geçerli olan ISIC kartı her yıl yenileniyor. Yaş sınırı olmaksızın öğrenci olduğunu belgeleyen herkes, gittiği ülkelerde öğrencilerin yararlandığı tüm hak ve indirimlerden yararlanıyor.

³ Saatçioğlu, Ömer: A.g.e., s. 272.

Çeşitli Gelişmiş Ülkelerde Yerli ve Yabancı Öğrenci Sayıları

1991

Ülke	Toplam Öğrenci	Yabancı Uyraklu Öğrenci	Yabancı Öğrencilerin Payı
F.Almanya	1.799.394	105.663	5.9
Fransa	1.840.307	136.356	7.4
B.Britanya	1.258.188	79.610	6.3
İtalya	1.533.202	29.195	1.3
Hollanda	478.869	9.120	1.9
Avusturya	256.096	19.879	7.8
İsveç	207.265	10.523	5.1
ABD	14.360.965	416.449	2.9

Kaynak: Akkaya, Çiğdem: Yıldız Savaşları, s. 118.

Artık "Dünya öğrenciliği" kavramından söz edilmektedir. Aşağıya aldığımız gazete haberi bu konuya ilişkin.⁴

Uluslararası Gençlik Örgütlenmeleri Yaygınlaşmaktadır. Bir örnek:

AEGEE - "Avrupa ülkelerinin gençleri, Avrupa Üniversite Öğrencileri Birliği (AEGEE) çatısı altında birleşti. Amaç: Birleşik Avrupa. "Avrupa Üniversite Öğrencileri Birliği AEGEE, 1985 yılından beri, bu görevin gereklerini yapıyor, düzenlenen birçok etkinlikle Avrupalı gençlerin bir araya gelerek kaynaşmalarını sağlıyor. AEGEE'nin temel amacı ise Avrupa Üniversite öğrencileri arasında işbirliğini sağlamak ve birleşik Avrupa'nın oluşumunda öğrencilerin katkısını artırmak. Bu amaçla konferanslar, yaz kampları ve paneller düzenliyorlar. AEGEE, gönüllü, kâr amacı gütmeyen, hiçbir siyasi partiyle bağlantısı olmayan bağımsız bir kuruluş. Örgütlenme, ulusal düzeyde değil, kent bazında yapılıyor.

⁴ Milliyet, 9.4.1997.

AEGEE İstanbul ise bundan beş yıl önce kuruldu. Düzenlediği etkinliklerle, Avrupalı gençler arasında yerini aldı. Özellikle düzenlediği yaz üniversiteleri ile diğer Avrupalı gençlerle Türk gençlerinin kaynaşmasında büyük rol oynadı. AEGEE, gençlerin "Avrupa Vatandaşı" kimliğini kazanması için uğraş veriyor. 17 binden fazla üyesi var.”⁵

C) Öğretim Üyesi Değişimi

Küreselleşmenin eğitim boyutunda öğretmen ve öğretim üyesi değişimi de gereklidir. Batı ülkeleri bu konuda da şimdiye değin pek çok uygulama içerisindedirler. Avrupa'dan A.B.D.'ne ve oradan Avrupa'ya pek çok öğretim üyesi sürekli bir biçimde gidip gelmektedir.

Bizde de bu tür uygulamalar var. Atatürk Üniversitesi ile A.B.D. Nebraska Üniversitesi arasındaki "Kardeş Üniversite" projesi uzun yıllar uygulandı. Yine A.B.D.den öğretim üyeleri ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitelerine gelmektedir. Ayrıca ODTÜ'de uluslararası yaz okulu uygulanmasına öğretim üyeleri katılmaktadır.

D) Avrupa Topluluğunun Rolü

Avrupa Topluluğunun bu alandaki (Küreselleşme) etkinliklerinin hedefleri ise şunlardır.⁶

- a) Özellikle üye ülkelerin dillerinin öğretilmesi ve yaygınlaştırılması yoluyla eğitim alanında Avrupa sınırlarının genişletilmesi,
- b) Diplomaların ve eğitim sürelerinin karşılıklı olarak tanınmasını teşvik etmek suretiyle, öğrenci ve öğretmenlerin hareketliliğine destek sağlamak,
- c) Eğitim kurumları arasında işbirliğini geliştirmek,
- d) Üye ülkelerin eğitim sistemlerine ilişkin ortak

⁵ Yeni Yüzyıl, 10.12.1996.

⁶ Avrupa Topluluğu ve Türkiye.

- sorunlarda bilgi ve deneyim değişimini geliştirmek,
e) Öğrenci değişiminin geliştirilmesini teşvik etmek.

Topluluk içindeki üniversite öğrencilerinin, topluluk üniversiteleri arasında değişimi teşvik edilmiştir. Toplulukların eğitim politikası, üç topluluğu kuran anlaşmalarda ayrı ayrı belirtilmiştir.⁷

- İşçilerin mesleksel kapasitelerinin artırılması (AKÇT)
- Diplomaların karşılıklı tanınması (AET)
- Çiftçilerin karşılıklı tanınması (AET)
- Çiftçilerin eğitimi (AET)
- Üniversite statüleri konusunda çalışacak bir kurumun oluşturulması (EURATOM)

Bilindiği gibi AT, 1958 yılında kuruldu. 1976 yılında Bakanlar Konseyi, Topluluk faaliyet programını kabul etti. Bu programın temel noktaları şunlardır:

1. Göçmen işçiler ve çocukları için daha iyi kültürel ve mesleki eğitim,
2. Avrupa'nın çeşitli eğitim sistemleri konusunda ortak bir anlayış düzeyine ulaşmak,
3. Yüksek öğretimde işbirliği,
4. Yabancı dil öğretiminin iyileştirilmesi,
5. Bütün topluluk çapında, her türlü eğitime ulaşılabilmesi için fırsat eşitliğinin sağlanması,
6. Gençlerin meslek eğitimlerinin geliştirilmesi,
7. Okul yaşamından, iş yaşamına geçişin kolaylaştırılması için düzenlemeler yapılması.

⁷ Yücel, Asuman: Türkiye – Avrupa Topluluğu İlişkisi İçinde Eğitim Politikaları.

Mühendislik eğitiminde ABD'de (ABET) Accreditation Board for Engineering and Technology, Avrupa ülkelerinde (FEANI) Federation Européenne d'Associations Nationale d'Ingenieurs, Latin Amerika ülkelerinde (UPADI) The Union Panamericana de Asociaciones de Ingenieros arasında mühendislik programlarının akreditasyonu, derecelerin eşdeğerliği konularında ortak çalışmalara başlanmıştır.

Ayrıca, ABD, Avustralya, İrlanda, Kanada, Yeni Zelanda ve İngiltere bu çalışmalardan bağımsız olarak uluslararası akreditasyon anlaşmasını imzalamıştır. Yine, Hindistan, Güney Kore, Mısır, Irak, İsrail, Ürdün, Suudi Arabistan, Hollanda, Kuveyt gibi ülkeler ABET ile akreditasyon için temas içindedir.

E) Ülkemizdeki Uygulamalar

Ülkemizde, yurtdışına eğitim amacıyla (Doktora, yüksek lisans, lisans gerek 1416 sayılı yasaya göre, gerekse yeni kurulan üniversitelere eleman yetiştirilmek üzere pek çok sayıda öğrenci gönderilmektedir. Yurtdışından da yabancı öğrenci gelmektedir.

Diğer gelişmekte olan ülkeler de aynı biçimde pek çok öğrenciyi yurtdışına üniversite ve sonrası eğitim için göndermektedir. Kuşkusuz bu uygulamalar eğitimde küreselleşmenin gerçekleşmesinde önemli adımlardır.

F) Programlar

ABD'de, ilk ve ortaöğretim kurumlarında "Global Studies" (Küresel Çalışmalar), "Silahsızlanma Eğitimi", "Barış Eğitimi", "Çevre Eğitimi", "Demokrasi Eğitimi" gibi dersler ve uygulamalar eğitim ve öğretim etkinliklerinde yer almaya başlayarak küreselleşmeye katkıda bulunmaktadır.¹

¹ Erdoğan, İrfan: "Eğitimde Küreselleşme Temel Hedef Olmalı", Yeni Yüzyıl, 28.7.1995.

Ülkemiz okullarında bu açılardan da müfredat programlarını geliştirmeliyiz. Bu arada, "Çevre Eğitimi" ve "İnsan Hakları Eğitimi" dersleri, ortaöğretim programlarınıza girmiştir.

Özetle, okul, küreselleşen dünyanın evrensel değerlerini ve evrensel değerlerle çelişmeyecek ve ulusal kimliği koruyacak değerleri bireylere aktarabilecek bir örgütsel kültür oluşturmak zorundadır. İkinci olarak okul, ulusal değerleri evrensel değerlere taşıyarak da evrensel kültürün oluşmasına katkıda bulunabilir. Okul, kendi örgütsel kültürünü korurken, uluslararası düzeyde meydana gelen değişimlere de açık olmalıdır.

Eğitimle ilgili olarak özellikle çocuk eğitiminde önemli bir yer alan oyuncaklar da küreselleşmeden etkilenmektedir.²

Küresel Oyuncak Çağına Girdik

Barbie, lego, atari, makarna yapan bebekler, binip neredeyse caddelerde dolaşabilecek arabalar, küçük marangozlar için tam takım aletler, yakışıklı ve güzel vücutlu kahramanlar v.s. Teknolojinin gelişmesine paralel olarak çok doğal bir durum. Ama bu oyuncakların Avrupa ile aynı anda Türkiye'de bulunması çok güzel. Artık oyuncaklar, çocuklara boşuna zaman harcatan, eğitime engel olan bir takım eşya parçaları olarak görünmekten çıktı. Belli yaşlarda belli eğitimi almasına yardımcı, zekâ geliştiren pratik kazandıran ve kıvraklık sağlayan eşyalar haline geldi. Bu yüzden de dünyanın en büyük oyuncak firmaları her yaşa ve her bütçeye uygun oyuncakları hemen ülkemize de soktu. Örneğin 23 ülkede binden fazla şubesi olan Toys'r'us geçtiğimiz günlerde Türkiye şubesini açtı. Oyun hamurları, kuvvet oyuncakları, F14 Tomcat uçak, şeffaf şişeler içinde renkli kumlarla desenler yapabileceğiniz Sand Art Studio tam teşekküllü mutfak, Power Ranger kahramanı, 3 boyutlu boz-yap ve tabii 3-7 yaş arası için hazırlanan CD-ROM'lar.

² Vitrin, Milliyet Eki, 11.1.1977. s. 1.

Bu oyuncaklar artık Amerika'da da, Türkiye'de de çocuklar tarafından oynanıyor. Hayal gücü gerektiren K'nex'lerin, müthiş bir arabası olan Action Man'lerin, hız şampiyonu uzaktan kumandalı araba "Ricochet"lerin çok satıldığını yetkililer söylemektedir.

Son günlerde ülkemizde de piyasaya eğiten oyuncaklar çıkmaya başladı.¹⁰ Bu oyuncakların en büyük özelliği, eğlendirirken çok boyutlu düşünme alışkanlığını da geliştirebilmesi.

Puzzle ve Strateji oyunları, her yaştan insanın ilgisini çekiyor. Bu oyunların İsviçre, Kanada, Portekiz ve Fransa'da uzun yıllardır okulların eğitim programında kullanıldığı belirtiliyor. Bu oyunlar, oyun olmanın ötesinde, matematik, mantık ve geometri problemlerinin anlaşılması ve çözümü için de bir araç olarak değerlendiriliyor.

G) Küreselleşmeye ilişkin Farklı Görüşler

Bu konuda iki görüş söz konusudur.

a) Olumlu Görüş

Bunlar küreselleşmeyi olumlu karşılarlar. Çünkü bu yoldan insanlar birbirine yaklaşırlar.

Dünyanın seküler bir yaşamı seçmesinin belirtileri başlamıştır. Megapoller, sanayileşme, küreselleşme, örgütlenme, laiklik, ortak bir yaşam biçiminin göstergeleri olmaktadır. Ülkemiz de bu oluşumlar içerisinde. Yeni kentli yaşam biçimi kendini göstermeye başlamıştır. Bilgi toplumu, iletişim, kaliteli üretim, yüksek üretim ve bunu gerekli yerlere iletmek, bu yeni yaşam biçiminin göstergeleridir. Bu bağlamda, özellikle Avrupa

¹⁰ Milliyet, 4.2.1997.

Topluluğunun eğitim politikasında belirlenen üye ülke vatandaşları arasındaki karşılıklı anlayışın teşvik edilmesi, eğitime Avrupa damgasının vurulması, öğrenci ve öğretmenlerin, bu konuda eğitilmesi, yabancı dil eğitimi, her türlü eğitime eşit ve serbest bir girişin sağlanması gibi temel amaçların gerçekleştirilmeye çalışılması, üye ülkelerin ısrarlı uygulamaları olmalıdır.

b) Olumsuz Görüş

Yukarıda belirttiğimiz eğitime ilişkin olumlu yönleri, bilişim devrimini, internet bağlantılarını, uzay teknolojisini yadsımak mümkün mü? Hayır. Fakat küreselleşen dünyanın gereği olarak ortaya çıkan yeni dünya düzeninde güçlü devletlerle bütünleşmek zorunda kalan gecikmiş ulusal devletlerin ekonomik, kültürel, toplumsal açıdan bağımlı duruma gelmeleri hiç de iç açıcı değil. Bu bağımlılık ilişkisi, "Globalizm" adı altında uluslararası alanda meşrulaştırılmaktadır. Bir kısım ülkenin egemenlik üretimiyle küreselleştirilen birçok az gelişmiş ülke arasındaki gelir dağılımı farklılıkları da şiddetle artmaktadır. Bilgi teknolojisi, belli güç odaklarının tekelinde tutularak, bir uluslararası, sömürü aracı olarak kullanılıyor. Bilgi teknolojisi aracılığıyla da insanlar köleleştiriliyor. Ulusal sınırlar yok edilip, ulusal onur gözardı edilip emperyalizm ilişkisi "Küreselleşme" gibi ifadelerle az gelişmiş ulusal devletler üzerinde sürdürülmeye çalışılıyor ki, karşı gelinmesi gereken husus budur. Bu durumda ulusalcı tutumun geliştirilmesi daha mantıkidir. Küreselleşme ve ulusal kültür alanındaki yarışmada bizzat ulusal kültürün gelişimi için uygun bir ortam hazırlamak, öte yandan küreselleşmeye katkıda bulunmak gerekir. Bu bağlamda ülkemiz için temel sorun, bir yandan küresel örgüt ve dinamiklere nasıl uyum sağlayabileceğimizi, diğer yandan da onları ulusal hedefler doğrultusunda nasıl kullanabileceğimizi belirlemek olmalıdır, UNESCO da küreselleşme karşısında yerel kültürlerin korunması ve ge-

lişmesi gerçeğini benimsemiştir. İngiliz sosyologlarından A.Giddens da, küreselleşmenin insanların gündelik yaşamlarındaki davranışlarının daha özerk duruma gelmesini olumlu, yerel gelenekleri ve belirli değerleri savunan kurumları tahrip etmesini ise olumsuz sonuç olarak kabul etmektedir.

Küreselleşmenin belirginleştiği 1990 yıllarında ihtiyaç duyulan insan tipi farklı idi. Kendi dışında başka toplumları tanıyacak, dünyadaki yeni gelişmeleri sindirebilecek, uygulayabilecek, algılayıp yorumlayabilecek bireylere gereksinim vardı. Bu nedenle, küreselleşmenin eğitim boyutu devreye girdi. Bu bağlamda eğitim sistemi, soğuk savaş sonrası oluşan uluslararası gelişmeler karşısında bireylerin gereksinim duyacağı yeni değerler ve bilgiler üretebilecek şekilde yapılanmalıdır. Başka bir ifade ile, eğitimin şimdiye dek olan temel amaçlarına yeni dünya düzeninde yaşayacak bireyler için gerekli olacak değerleri ve bilgileri kazandırabilecek yeni amaçlar da eklenmelidir.

Eğitilmiş insanlar görüşleriyle, ufuklarıyla, bilgileriyle dünya ölçülerinde yâni küresel olmak zorundadırlar. Fakat birikimlerini yerel köklerinden, yerel kültürlerinden alıp buradan beslenmelidirler.

Güntümüzde herkes küresel düşünmek, kendilerine özgüllüklerini ve özlerini kaybetmeden geleneklerin ötesine koşmak zorundadır. Herkes çok yönlü oluşumlara yönelmelidir. Kuşkusuz eğitim programları da buna göre yapılanmalıdır.

Öğretmenlerin görevlerindeki değişimleri de belirtmek gerek. Onlar, öncelikle, yaşadıkları ulusun ve toplumun kimliğini korumak zorundadırlar. Daha sonra, küresel dünyanın koşullarına bireyleri hazırlamak gerekir. Bunun için de öğretmenler, öncelikle kendilerini geliştirmelidirler. Daha sonra ise, grup halinde çalışma ve görev yapma becerisini geliştirmelidirler.

Küreselleşmede eğitim sistemlerinin başlıca sorumluluğu, küresel norm ve değerleri aktarmaktır. Bu konuda öğretmenler ve eğitimci- uygulayıcılar rol oynarlar. Bunun için, dünya üzerinde yaşayan kültürler ve toplumlar arasındaki etkileşimleriyle bağlantıları vurgulayan bir dünya görüşü genç kuşaklara kazandırılır ve bu doğrultuda yetiştirilirler. Böyle bir dünyada etkili yaşayabilmek için gerek duyulan bilgi, tutum ve beceriler geliştirilir.

Öğrencilerin (çocuk ve genç) uluslar arası uyumunun gerçekleştirilmesi vurgulanır. Bu hususlar, ilk ve orta öğretimde gerçekleştirilmelidir. Oysa ki bugün öğrencilerin küresel değerleri daha çok üniversite düzeyinde aldıklarını görüyoruz. Bu nedenle ilk ve orta öğretim düzeyinde bilgi, beceri, değer ve toplumsal katılma gerçekleştirilmelidir. Bunun için öğretim materyalleri, öğretim yöntemleri küresel bakış açısını öğrencilere kazandırmalıdır.

H) Türk Eğitim Sisteminde Küreselleşme

Öncelikle öğrenci ve eğitimcilerin değişimi gibi alanlar öncelik kazanmıştır. Türk eğitim sisteminde yaz kursları ve öğrenci değişimi programları küresel eğitimin temellerini kazandıran uygulamalar arasına girmiştir. Özellikle üniversiter düzeyde öğretim üyesi değişimi, kardeş üniversite, kardeş kent, yaz kursları uygulamaları, küreselleşme bağlamında başlamıştır. Öncelikle üniversiter düzeyde başlayan küresel gelişmeler, daha sonra orta öğretime geçmiştir.

Bu konudaki gelişmelere eleştirel olarak bakacak olursak; küreselleşmenin bizde tek yanlı işlediğini söyleyebiliriz. Yani, kendimize özgü yönlerin korunması sağlanamamıştır. Eğitim sistemimiz, pek çok olguyu batıdan almıştır. Bu nedenle öğrenciler, ancak yüzeysel olarak batının gelişmeleriyle tanışmıştır. Kuşkusuz evrensel değerler önemlidir. Ama bunların yanında ulusal kimliği korumaya yardımcı olacak değerleri verebilecek bir eğitim oluşumu yaratmakta başarılı

olamamıştır. Eğitim sisteminin, o toplumun kendine özgü ulusal değerleri evrensel değerlere taşıyarak, evrensel kültürün oluşmasına yardımcı olması beklenir. Bu konuda Japonya, güzel bir örnek olarak karşımızdadır. Onlar, bir yandan küreselleşmenin getirdiği ayrıcalıkları kullanırken, diğer yandan da kendilerine özgü değerlerini küresel kültüre kabul ettirmişlerdir. Böylece, Japonların “Bilinçli Küreselleşme” uyguladıklarını söyleyebiliriz. Bizde de bu tür bir küreselleşme anlayışı, kendini ve ulusunu, değerlerini tanıyan, öz saygısı yüksek taklitçi düşünceden çok yaratıcı düşüncüyü benimsemiş bireylerin yetiştirilmesini vurgulayan bir eğitim anlayışını gerektirir. O halde eğitim programları, her alandaki tutum, değer ve yargıları nesnel olarak verip bunların küresel düzeyde ülkeye olumlu nasıl yansıtılacağını ele almalı ve bireyleri bu şekilde yetiştirebilecek anlayışla düzenlemelidir.

SONUÇ

Özetle, küreselleşmenin büyük devletlerin, dünya egemenliklerini kamufle etmek için ortaya attıkları göz ardı edilemez. Çünkü, bu süreç hız ve servet çağında zengin ve gelişmiş ülkelerin lehine işleyen bir süreç olarak görünüyor.

Dünya siyasetinde hem küreselleşme, hem de ülkelerin ulusal ve etnik farklılıklarla bölünme eğilimlerinin aynı zamanda artması zihinleri karıştıran bir durumdur.

Günümüzde iletişim teknolojisi, (Ulaşım ve iletişim) iki işlevi yerine getirmektedir. Birincisi, toplumları bütünleştirmesi, küreselleştirmesidir. İkincisi ise ulusalcılık ve etnik ulusalcılık ile ufalaması, parçalaması ve ayırmasıdır. O halde aynı güç, toplumları farklı doğrultulara itmektedir. İşte bu ikilem sıkıntı yaratmaktadır. O halde önemli olan husus, bu ikilemi gidermek için ulusların işbirliği ile çaba sarf etmesidir. Bu işbirliğinde çeşitli anlaşmalar, turizmin geliştirilmesi ve müfredat programlarındaki düşmanlık ifadelerinin ayıklanması gibi örnekler belirtilebilir. Bu yoldan toplumların birbirine

yakınlaşması, dostluk, barış ve demokrasinin gerçekleşmesine katkıda bulunulabilir.

Eğitim programlarının kültürde, teknolojide, siyasette ve dış dünya ile olan ilişkilerde yaşanan değişim için olan tutum, değer ve bilgileri kazandırmak biçiminde yapılanması, küreselleşmenin eğitim boyutu açısından bir zorunluluk ifade eder. Bu yoldan ders kitapları ve içerikleri yeniden gözden geçirilerek uluslararası düzeyde ilişkilerin kavranması kolaylaştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akkaya, Çiğdem, Yıldız Savaşları, Türkiye Araştırmalar Merkezi Önel Yayınevi.**
- Alakuş, Meral, Bilgi Toplumu, Ankara 1992, Kültür Bakanlığı Yayını.**
- Çam, Sürhan - Sugur, Nadir, "Anthony Giddens İle Küreselleşme Üzerine Söyleşi", Mürekkap, Sayı: 3-4, Bahar 1995.**
- Çelik, Vehbi, "Örgütsel Değişme ve Geleceğin Okulu", Yeni Türkiye, Sayı: 7, Ocak-Şubat 1996.**
- Drucker F.Peter, Yeni Gerçekler, (Çev. Birtane Karanakçı), Ankara 1991, İş Bankası Yayını.**
- Drucker, F.Peter, Kapitalist Ötesi Toplum, (Çev. Belkıs Çorakçı), İstanbul 1993, İnkılap Kitabevi.**
- Dura, Cihan, Bilgi Toplumu, Ankara 1990, Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 1244.**
- Erdoğan, İrfan, "Eğitimde Sistem Anlayışları, Yerelleşme", Yaşadıkça Eğitim, Sayı: 42, Eylül/Ekim 1995.**
- Erdoğan, İrfan , "Eğitimde Küreselleşme Temel Hedef Olmalı", Yeni Yüzyıl, 28.7.1995.**
- Erdoğan, İrfan, Çağdaş Eğitim Sistemleri, İstanbul 1995.**
- Frankel, Boris, Sanayi Sonrası Ütopyalar, (Çev. Kâmil Durand), İstanbul 1991, Ayrıntı Yayınları.**
- Giddens, Anthony, Modernliğin Sonuçları, İstanbul 1994, Ayrıntı Yay., No: 91.**
- Hall, S.- Held, D.- McGrew, T., Modernity and Its Futures, 1992, Open University, Polity Press. Havighurst, H.R., Naugarten, B.L., Society and Education, U.S.A. 1975, 4 th., Ed.**
- İnsel, Deniz, "AFS Küreselleşmeye Hazırlıyor", Milliyet 15 Ekim 1996.**
- Karluk, Rıdvan, Avrupa Toplulukları ve Türkiye, İstanbul 1990, Bilim-Teknik Yayınevi.**
- Kongar, Emre, 21. Yüzyılda Dünya, Türkiye ve Kamuoyu, İstanbul 1975, Altın Kitaplar.**
- Morin, Edgar, Avrupa'yı Düşünmek, (Çev.Şirin Tekeli),**

İstanbul 1988, Afa Yayınları, 68.

Özoğlu, Süleyman Çetin, "Sanayi Sonrası Dönem İçin Nasıl Bir İnsan Yetiştirmeliyiz? Sanayileşme Sürecinde Türk Eğitimi ve Sorunları, Ankara 1992, T.E.D. Yayınları, 15. Eğitim Toplantısı.

Parelius and Parelius: The Sociology of Education, U.S.A., 1978.

Sarup, Madan: Post—yapısalcılık ve Postmodernizm (Çev: A.Baki Güçlü), Ankara 1988, Ark Yayınları, No: 10.

Tekeli, Hasan, Bilgi Çağı, İstanbul 1994, Simavi Yayınları.

Tezcan, Mahmut, "Postmodernizm ve Eğitim", A.Ü.Eğit.Bil.Fak.Derg., Cilt:26, Sayı:1, Ankara 1995.

Tezcan, Mahmut, Eğitim Sosyolojisi, Ankara 1996.

Toffler, Alvin, Learning For Tomorrow. The Role of Future in Education, U.S.A., 1974.

Toffler, Alvin , Şok. (Çev.Selami Sargut, İstanbul 1981, Altın Kitaplar.

Ünder, Hasan, "Modernizm, Post-Modernizm ve İslâmcılık", Mürekkap, Güz 1994.

Yücel, Asuman, "Türkiye-Avrupa Topluluğu İlişkisi İçinde Eğitim Politikaları", Ankara 1991, ATAUM Yay. (Çoğaltma).

Gençliğin Eğitimi ve Sorunları, Ankara 1986, T.E.D.Yayınları.

"Evde otur ABD'den Diploma Al", Milliyet, 29 Temmuz 1995.

Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite, Ankara 1992, Başbakanlık Yayını.

Avrupa Topluluğu ve Türkiye. Ankara 1993, 2. Baskı, Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Yayını.

"Globalleşme ve Türkiye", Ulusal, Sayı: 2, Eylül-Ekim-Kasım 1996, Ankara.

Milliyet, 29.11.1995.

POSTMODERN ve KÜRESEL TOPLUMDA EĞİTİM

Prof. Dr. Mahmut TEZCAN

ANI YAYINCILIK

<http://www.aniyayincilik.com.tr>

e-mail: aniyayincilik-w@tr.net

menekşe 2. sokak 19/8 kızılây-ankara

tel: 0312 425 49 20 - 0312 418 70 84

faks: 0312 419 24 22

İEST